

OLENKO TULLUT KUULLUKSI?

Kyselytutkimus Silta-tapaamisiin osallistuneille vanhemmille tai muille läheisille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Mattila Helena SOS08A
Tarenius Anu-Riikka SPAI07

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaaliala

MATTILA, HELENA & TARENIUS, ANU-RIIKKA:

Olenko tullut kuulluksi?

Kyselytutkimus Silta-tapaamisiin osallistuneille vanhemmille tai muille läheisille

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 63 sivua, 4 liitesivua

Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotien lasten vanhempien tai muiden lapsille läheisten henkilöiden arvioita Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projektista. Tavoitteena oli selvittää, mitä mieltä vanhemmat tai muut läheiset olivat Silta-tapaamisista ja niiden vaikutuksista vanhempien ja lastenkodin väliseen vuorovaikutukseen. Saatua palautetta tarkasteltiin Silta-projektin taustalla olevan avoimen dialogisuuden teorian keskeisten sisältöjen kautta.

Tutkimus toteutettiin postikyselynä ja analysoitiin käyttäen sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Kysely lähetettiin kahdellekymmenelle lapsen vanhemmalle tai muulle läheiselle.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että vanhemmat tai muut läheiset pitivät Silta-tapaamisia itselleen ja lapselleen tärkeinä ja hyvinä tilaisuuksina. Tapaamisten ansiosta lasten ja heidän vanhempiensa suhteet tulivat näkyvämmiksi ja hyviä asioita menneisyydestä nousi esiin. Omassa suhtautumisessa lastenkodin käytäntöjä kohtaan tai lastenkodin henkilökunnan suhtautumisessa vanhempiin tai läheisiin ei nähty tapahtuneen muutosta. Muutosta ei myöskään nähty tapahtuneen lapsen ymmärryksessä omaa elämäänsä kohtaan.

Johtopäätöksenä voidaan todeta Silta-tapaamisten olleen vanhempien tai muiden läheisten mielestä rakentavia ja hyviä tilaisuuksia, joissa on ollut avoimelle dialogisuudelle ominaisia tekijöitä. Sitä miten avoin dialogisuus on näyttäytynyt tapaamisissa ja miten vanhemmat tai läheiset sen kokivat, ei voida sanoa. Muutoksien näkeminen omassa tai lapsen ymmärryksessä on vaikeaa Silta-tapaamisista kuluneen vähäisen ajan vuoksi. Vuorovaikutustyö on näkymätöntä ja aikaa vaativaa työtä, jonka tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä.

Avainsanat: sijaishuolto, lastenkoti, vanhemmuuden tukeminen, perhetyö, avoin dialogisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HELENA MATTILA & ANU-RIIKKA TARENIUS:

Have I been heard?

A survey of parents or other close persons of those who took part in Silta-meetings

Bachelor's Thesis in Social Services, 63 pages, 4 appendices

Spring 2010

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to research the assessment of the parents and other close people of the children taking part in the Silta-project run by Save the Children Organization.

The purpose was also to reveal the parents' or other close persons' opinion about Silta-meetings and their effect on the interaction between the parents and the children's home.

The data in this study was collected with a questionnaire which was posted and analyzed using a quantitative and qualitative method. The questionnaire was posted to 29 children's parents or other close persons.

According to the results of the study parents or other close persons considered the Silta-meetings important for them and their children. Children-parent relations become visible and brought up good memories from the past. Parents revealed that their own attitude towards the activities and personnel of the children's home have not changed much. Change was not seen in the child's understanding of his life either.

As a conclusion we can state that Silta-meetings were constructive for the parents and close relatives and they showed signs of open dialogue. How open dialogue was visible in the meetings and how parents or other close persons have experienced it, we cannot say. The change that happened in the parents' or children's understanding is difficult to evaluate, because only a short time has passed after the Silta-meetings. Interaction work is invisible and time consuming, and its results will only be seen when some time passes by.

Key words: foster care in child protection, children's home, parenthood support, family work, open dialogue

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 SIJAISHUOLTO	3
2.1 Sijaishuolto osana lastensuojelun kehitystä Suomessa	5
2.2 Lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon.....	7
2.3 Laitoshoito	8
2.4 Sijaishuollon syitä	11
3 VANHEMMUUS	14
3.1 Vanhemmuuden määrittelyä.....	15
3.2 Vanhemman kokema kriisi huostaanottolanteessa	16
3.3 Vanhemmuuden tukeminen sijaishuollossa.....	18
4 AVOIN DIALOGISUUS.....	20
4.1 Avoimen dialogisuuden taustaa.....	21
4.2 Avoimen dialogisuuden haasteet	23
5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	25
5.1 Silta-projekti	25
5.2 Pelastakaa Lapset ry.....	27
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	28
6.1 Tutkimuksen rajaus ja tutkimuskysymys	28
6.2 Tutkimusaineiston hankintamenetelmä.....	29
6.3 Tutkimuskysymysten muotoilu ja lomakkeen laadinta.....	30
6.4 Aineiston analysointi ja tulokset.....	32
6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	43
7 TULOSTEN TARKASTELUA	45
7.1 Lapsen vanhempien ja muiden läheisten palaute.....	46
7.2 Vanhemmuuden esiintulo	47
7.3 Avoin dialogisuus	48
8 POHDINTA.....	49
LÄHTEET.....	56
LIITTEET (4)	64

1 JOHDANTO

Sijaishuolto on osa lapsiin ja perheisiin kohdistuvaa yhteiskuntapolitiikkaa, jota järjestetään sijoittamalla huostaanotettu lapsi alkukodin ulkopuolelle.

Huostaanotto tarkoittaa sitä, että julkinen valta päättää missä lapsi asuu, ja sijaishuolto tarkoittaa, että lapsi ei enää asu yhdessä vanhemman tai huoltajan kanssa, vaan perhehoidossa tai laitoshuollossa. Sijaishuolto on tarkoitettu väliaikaiseksi, mutta jotkut lapset viettävät koko lapsuutensa vauvasta aikuiseksi asuen perhe- tai laitoshuollossa. Lapsen arkisesta kasvatuksesta ja tuesta vastaavat sijaishuoltopaikan työntekijät ja lapsen huollosta vastaava sosiaalityöntekijä. (Hiitola 2008, 3.)

Nykyinen Lastensuojelulaki (2007/417) tuli voimaan 1.1.2008. Lain yhtenä tavoitteena on huomioida vanhempien oikeus päättää lapsensa asioista ja laissa painotetaan viranomaisen velvollisuutta kaikessa toiminnassaan ottaa ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Lapsen etu ymmärretään pitkälle lapsen oikeutena säilyttää yhteys biologiseen perheeseensä ja hänelle tärkeisiin ihmissuhteisiin. Laissa painotetaan myös lastensuojelutoimenpiteiden laatua sekä avohuollon tukitoimien merkitystä yksilö- tai perhekohtaista lastensuojelua järjestettäessä. Sijaishuollossa perhetyön luonne on hoitavaa ja kuntouttavaa työtä, jolla autetaan lasta asettumaan uuteen ympäristöön ja luomaan uudenlaista suhdetta sekä perheeseensä että itseensä. Lastensuojelulaitoksissa tehtävän perhetyön tavoitteena on ensisijaisesti lapsen eheytyminen ja hyvinvointi, vanhemmille annettava tuki liittyy vanhemmuuden tukemiseen.

Sijaishuollossa tehtävä perhetyö on haasteellista lasten vaikeiden tunne-elämän häiriöiden ja vanhempien syyllisyyden, voimattomuuden ja henkilökohtaisten ongelmien tai elämäntilanteiden vuoksi. Lisäksi lapsilla on kaksi erillistä elämänpiiriä, kotona ja laitoksessa, joiden välillä he yrittävät tasapainoilla. Nämä arjet eivät useinkaan kohtaa eivätkä ymmärrä toisiaan.

Pelastakaa Lapset ry käynnisti kolmivuotisen Silta-projektin 1.3.2008. Projektin yhtenä tavoitteena on rakentaa siltaa lapsen, lapsen kodin ja lastenkodin välille. Silta-projektin ulkoisesta arvioinnista solmittiin sopimus vuonna 2008 Lahden ammattikorkeakoulun kanssa. Osana Silta-projektin ulkoista arviointia on Lahden ammattikorkeakoulussa tehty viisi opinnäytetyötä. Tämän opinnäytetyön lisäksi Lasten palautetta käsittelevät Laurilan, Salpamäen & Wirenin (2010), Uschanovin ja Virtasen (2010) sekä Auvisen ja Hiilinen - Heinon (2010) opinnäytetyöt. Omahoitajien palautetta käsittelee Haaviston ja Juutisen (2010) opinnäytetyö. Lastenkodin johtajien palaute Silta-projektista kerättiin ryhmähaastattelun avulla. Opinnäytetöistä ja johtajien antamasta palautteesta kootaan yhteenveto Silta-projektista.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Silta-projektiin osallistuneiden vanhempien ja muiden läheisten antamaa palautetta Silta-projektin vaikutuksista. Palaute on kerätty postitetun kyselytutkimuksen avulla ja analysoitu osin laadullisilla ja osin määrällisillä tutkimusmenetelmillä.

2 SIIAISHUOLTO

Sijaishuollon merkitys on vaihteleva. Se voi merkitä lapselle ja hänen perheelleen hyvin erilaisia kokemuksia ja ratkaisuja: lyhytaikaista tilapäiseksi jäävää sijoitusta tai varttumista vauvaiästä aikuisuuteen asti muualla kuin biologisten vanhempiensa kanssa (Känkänen 2009, 233). Sijaishuollossa on kyse siitä, että vanhemmuuteen on jouduttu puuttumaan huostaanotto-prosessina, mutta joissakin harvoissa tapauksissa sijaishuollon syynä on alaikäisen lapsen huoltajan tai molempien huoltajien kuolema. Lastensuojelun ideologiasta ja ajankohdasta riippuen on sijoitus kodin ulkopuolelle merkinnyt joko perhesuhteiden katkeamista, etäännyttämistä, ylläpitoa tai tiivistämistä (Pösö 1995, 78).

Nykyisessä yhteiskunnallisessa näkemyksessä painottuu aiempaa enemmän perheen merkitys lapsen elämässä, kuten Thorpe (1980) kirjassa *Kuka on minun vanhempani* (Valkonen 1995, 42) toteaa, lapsi tarvitsee tietoa geneettisistä juuristaan etsiessään rajoja minäkäsitykselleen. Edelleen samassa kirjassa Timberlake, Pastor, Sheagren, Clarren & Lammert (1987) toteavat yhteydenpidon olevan merkityksellistä siksi, että lapsi pääsisi sopusointuun menneisyytensä kanssa ja pystyisi yhdistämään historiansa tämänhetkiseen minäkäsitykseen. (Valkonen 1995, 42.) Perhe ymmärretään lapselle merkitykselliseksi vanhemmuus- ja sisaruussuhteiksi, joissa välittyy arkista huolenpitoa ja hoivaa sekä biologista, emotionaalista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja perimää (Pösö 1995, 78). Keinoja vahvistaa perheen merkitystä sijaishuollossa olevan lapsen elämässä voivat olla hyvä dialogi lastenkodin ja läheisten välillä sekä lastenkodin asiakaslähtöinen työorientaatio. Lisäksi näillä keinoilla voidaan vahvistaa perhettä hyväksymään vanhemmuuden jakautuminen. ”Parasta on, jos vanhempi, joka ei voi huolehtia lapsestaan, antaa lapselleen luvan kiintyä myös muihin. Jos vanhempien ja hoitajien kesken yhteistyö sujuu sopuisasti, lapsi voi keskittyä omaan elämäänsä, sen leikkeihin, ystävyys-suhteisiin, opiskeluun ja tulevaisuuden suunnitteluun.” (Bardy & Känkänen 2005, 117.)

Tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä on lastensuojelulain (2007/417) 54 §, jossa sijoitetun lapsen oikeudesta säilyttää hänelle tärkeät ihmissuhteet säädetään seuraavanlaisesti: ”Sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuolto paikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuolto paikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa.”

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää joko perhehoitona tai laitoshuoltona taikka jollakin muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapsi voidaan myös sijoittaa väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi vanhempiensa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun lapsen kotiin palaamista valmistellaan ulkopuolisen sijoituksen jälkeen, tai kun se on lapsen edun kannalta muusta syystä perusteltua. (Lastensuojelulaki [LsL] 2007/417, 49§.) Huostaanotossa ja sijaishuollossa kyse on varsinkin perustavanlaatuisesta puuttumisesta yksityisyyteen, itsemääräämisoikeuteen ja perheen suojaan. Sijaishuolto käsitteenä viittaa siihen, että vanhemmat ovat saaneet itselleen sijaiset, jotka pitävät huolta, hoitavat ja kasvattavat lasta sovittun ajan. Vanhemmat eivät kuitenkaan menetä vanhemmuuttaan tuona aikana. (Taskinen & Törrönen 2004, 15.) Huostaanoton aikana lapsen huolto ja edunvalvonta voivat säilyä vanhemmilla. Vanhemmilla on edelleen oikeus päättää mm. lapsen uskontokunnasta ja nimestä. (Räty 2004, 31.)

Sijaishuolto on lakisäätöistä toimintaa ja perustuu muutamia vuosia sitten uudistettuun Lastensuojelulakiin, joka säätää yhteiskunnan velvollisuudesta huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen, mikäli avohuollon tukitoimet (LsL 2007/417, 7 luku) osoittautuvat riittämättömiksi. Lastensuojelulain 40§:ssä säädetään, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut

kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi itse vaarantaa niitä esimerkiksi käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanotto on siis viimesijainen lastensuojelun toimenpide muiden toimien osoittauduttua riittämättömiksi (Laakso 2009, 27). Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Se on periaatteessa tarkoitettu väliaikaiseksi toimenpiteeksi. (Heino 2009, 56.) Sijaishuollossa on kyse joko lapsen kiireellisestä sijoituksen ja sijaishuollon tarpeesta tai lapsen ottamisesta huostaan. Kiireellisessä sijoituksessa lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito. Kiireellisestä sijoituksesta päättää sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta annetun lain (LsL 2007/417, 3§) mukaisen sosiaalityöntekijän ammatillisen kelpoisuuden omaava viranhaltija, jonka päätöksen perusteella sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. (LsL, 2007/417, 38§.) Päätöksen kiireellisen sijoituksen jatkamisesta, huostaanotosta ja siihen liittyvästä sijaishuollosta, sijaishuoltopaikan muuttamisesta ja sijaishuollon lopettamisesta tekee kunnan johtosäännön mukaan määräytyvä sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu viranhaltija, jolla on lain määräämä kelpoisuus, mutta joka ei ole tehnyt kiireellistä sijoitusta koskevaa päätöstä (LsL, 2007/417, 13§).

2.1 Sijaishuolto osana lastensuojelun kehitystä Suomessa

Sijaishuollolla on Suomessa varsin pitkät perinteet. Vuoden 1937 alussa tuli voimaan Lastensuojelulaki, joka jo mahdollisti lapsen erottamisen perheestään ja kumosi näin ikiaikaisen isänvallan (Saurama 2002, 34). Tuohon aikaan asti perhe oli oikeudellisesti lain ja vallan ulkopuolella siten, että isä saattoi käyttää mm. kurinpitovaltaa perheessään, mikäli hän katsoi sen olevan lapselle parhaaksi (Sinkko 2004, 87). 1937 säädetty laki asetti lapsen ja hänen perheensä objektiiviseen asemaan. Lain katsottiin olevan ensisijaisesti yhteiskunnan kannalta tärkeä ja lapsen edun toteutuvan yhteiskunnan hyvinvoinnin kautta. (Saurama

2002, 34.) Lain voimaansaattamista edelsi neljänkymmenen vuoden valmistelu-aika, joka sai erityistä huomiota 1920-luvulla kansalaissodan jälkeen punaorpokysymyksen tiimoilta (Laakso 2009, 30; Pulma 1987, 128).

Sodan perintönä, silloisen sosiaalihuollon keräämien tietojen mukaan, jäi osittain tai kokonaan vaille huoltajaa 20 000 lasta. Tämän seurauksena mm. lasten laitoshoidon kasvoi niin, että vuoden 1919 lopulla toimi 183 lastenkotia, joista 61 oli yksityisten pitämiä, kun ennen vuotta 1918 tiedetään vain parinkymmenen kunnallisen lastenkodin olleen toiminnassa. (Pulma 1987, 130–132.) Tuolloin alkoi myös lastensuojelu terminä vakiintua yhdistäen suojelukasvatuksen nuoret ja turvattomuussyistä huollon tarpeessa olevat lapset (Saurama 2004, 97). Seuraavina vuosikymmeninä lastensuojelun laajentuminen ja eriytyminen ovat olleet yhteydessä yhteiskunnan muutokseen ja valtiolliseen kehitykseen. Lastensuojelussa, kuten sosiaalihuollossa yleensä, ovat yhtyneet niin inhimillinen auttamishalu kuin sosiaalisen kontrollin muuttuvat tarpeet ja muodot. (Pulma 1987, 247.)

Nykyisen Lastensuojelulain, joka tuli voimaan 1.1.2008, tavoitteena on huomioida vanhempien oikeus päättää lapsensa asioista ja toisaalta siinä painotetaan viranomaisen velvollisuutta kaikessa toiminnassaan ottaa ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Laissa on painotettu lastensuojelutoimenpiteiden laatua sekä avohuollon tukitoimien merkitystä yksilö- tai perhekohtaista lastensuojelua järjestettäessä. (Räty 2007, vi.) Merkittävä sijaishuoltoon liittyvä muutos nykyisessä lastensuojelulaissa, on viranomaisten velvollisuus tarvittaessa laatia erillinen asiakassuunnitelma lapsen vanhemmille heidän vanhemmuutensa tukemiseksi. Suunnitelma laaditaan yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa, jolloin kyseeseen tulee esimerkiksi päihde- tai mielenterveyskuntoutuksen palvelujen järjestäminen. Suunnitelman laatimisesta vastuussa on kuitenkin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty 2007, 187.)

2.2 Lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon

Lastensuojelulaissa (Lsl, 2007/417) tarkoitettua lapsen sijaishuoltoa voivat järjestää lastenkodit ja koulukodit (Asetus valtion koulukodeista 1978/769) sekä muut niihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Suomessa on tällä hetkellä valtion ylläpitämiä koulukoteja kuusi ja järjestöjen ylläpitämiä kaksi. Muita lastensuojelulaitoksia ja ammatillisia perhekoteja on noin 600. (Laakso 2009, 16.)

Huostaanoton aikana kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin päättää mm. lapsen olinpaikasta ja kasvatuksesta. Lapsen huoltajia tulee kuitenkin kuulla lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. (Taskinen ym. 2004, 16.) Sijoituspaikkaa valittaessa valintaan vaikuttavat monet eri seikat, kuten lapsen mahdolliset erityisen hoidon ja tuen tarpeet, sijoituspaikan sijainti lapsen ja hänelle tärkeiden henkilöiden; erityisesti vanhempien yhteydenpidon kannalta sekä hoitopaikan valmiudet yhteistyöhön lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa. Perhehoitopaikan valinnassa merkityksellistä on perheen rakenne (esim. muiden lasten määrä ja ikä) ja sijaishuoltajien saama valmennus tehtävänsä. (Taskinen 1999, 44.) Mitä haastavammasta lapsesta tai nuoresta on kysymys, sitä enemmän resursseja vaaditaan sijaishuoltopaikalta. Tästä syystä onkin ymmärrettävää, että perhe-, lasten- ja koulukodit, joissa tehdään ammattimaista lastensuojelutyötä, ovat sopivimpia sijoituspaikkoja erityisesti pitkäaikaisesti huostaan otetuille, vaikeista tunne-elämän häiriöistä kärsiville lapsille tai nuorille. (Kemppinen 2000, 115.) Ammatillisuus on myös seikka, jota lastenkotien toiminnassa on pyritty kehittämään ja sitä säädellään muun muassa henkilöstön kelpoisuusehtojen muodossa (Pösö 1995, 84).

Lapsen hyvä vastaanottaminen sijaishuoltopaikkaan luo pohjan sijoituksen onnistumiselle (Känkänen 2009, 236). Mahdollisuuksien mukaan lapselle ja vanhemmille tulisi järjestää tutustumiskäynti tai -käyntejä ennen sijoitusta. Siirtymisen aikataulusta on syytä sopia yhdessä kaikkien osapuolien kanssa. (Taskinen 1999, 44.) Jo ensimmäisellä tutustumiskäynnillä alkaa perheen ja sijoituspaikan välinen yhteistyö sopimalla vanhempien ja henkilökunnan välisestä yhteistyöstä ja vastuunjaon painopisteistä. Vanhemmille tulisi selvittää heidän välttämättömyytensä perheensä asioiden asiantuntijana. (Alho 1995, 99.)

2.3 Laitoshoito

Suomessa lastenkodeilla on pitkät perinteet, kuten Riitta Laakso tutkimuksessaan mainitsee (2009, 29), tiedetään lastenkoteja toimineen Suomessa aina 1750-luvulta lähtien. Näiden lastenkotien perustajat olivat yksityisiä henkilöitä tai hyväntekeväisyysjärjestöjä.

Nykyisin lastenkodit voivat olla joko kunnallisia tai yksityisiä. Vuoden 2007 lääninhallitusten ja tilastokeskuksen rekisterien mukaan yksityiset palveluntuottajat hoitivat 70 % lastensuojelun sijaishuollon palveluista. Näistä järjestöjen osuus oli 14 %. Loput 30 % tuotti julkinen puoli. (Heino 2009, 59.)

Yksityisten lastensuojelulaitosten on saatava aluehallintoviraston lupa toiminnalleen (Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 1996/603, 5§) Aluehallintovirastojen tehtävä on seurata lastensuojelulaitosten toimintaa ennalta ilmoittamattomien tarkastuskäyntien avulla (Sosiaalihuoltolaki 1982/710, 55§; Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta, 12§) sekä lastensuojelulain (2007/417) 11. luvussa mainittujen rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelulaitoksissa.

Lastenkotitoiminnan keskeinen alue on perinteisesti ollut kasvatus, mutta eri aikoina kasvatuksessa on painotettu ja painotetaan erilaisia asioita. Ensimmäiset Suomessa perustetut lastenkodit ja vielä sotien jälkeen perustetut lastensuojelulaitoksetkin oli tarkoitettu vastaukseksi tietyn lapsiväestön osan köyhyyteen ja orpouteen. Tällöin perustehtävinä korostuivat lapsiin kohdistuva perushoito ja huolenpito sekä kotikasvatuksen korvaava kasvatus. Nämä tehtävät ovat säilyneet edelleen lastenkotien keskeisinä perustehtävinä, mutta niiden rinnalle ovat nousseet lasten kasvuolojen ja sitä kautta lasten ominaisuuksien ja käyttäytymisen muuttumisen myötä hoidolliset perustehtävät. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 28, 62.)

Lastensuojelun laitoshuollossa hoidolla tarkoitetaan usein inhimillisten perustarpeiden tyydyttämistä, kuten nukkuminen, syöminen, peseytyminen, pukeutuminen jne. Hoidolla ei yleensä tarkoiteta sairauksien hoitamista vaan

viitataan yksilöön vaikuttamiseen ja tavoitteena on lapsen kehityshäiriöiden ja mielenterveyshäiriöiden korjautuminen niin, että lapsen omatoimisuutta hyödynnetään mahdollisimman paljon tässä prosessissa. Korjaavan hoidon keskeisimpinä yksilökeskeisinä menetelminä lastensuojelulaitoksissa on omahoitajasuhde, joka tarjoaa korjaavia kokemuksia luotettavan ja tyydyttävän ihmissuhteen avulla sekä lapsen minuutta tukemalla. Omahoitajasuhde on henkilökohtainen, ammatillinen tunnesuhde, mikä tarkoittaa vastavuoroisuutta ja molemminpuolisuutta. (Kyrönseppä ym. 1993, 64, 100, 103.) Maritta Törrösen väitöskirjatutkimuksessa (1999) todetaan, että lasten ja hoitajien välille kehittyy tunnesuhde, jolloin lapset odottavat heille itselleen tärkeiden hoitajien huomiota ja tapaamisia sekä jakavat heidän kanssaan kokemuksiaan. Työntekijöistä, lapsista ja heidän läheisistään muodostuu lastenkodin epävirallinen ryhmä, jolla on merkitystä myös virallisen toiminnan sujumiselle. (Törrönen 2004, 121–123.)

Lastenkodin yhteistyötä perheen, lähinnä vanhempien kanssa, voidaan kutsua mm. lastenkodin perhetyöksi. Tällaisen perhetyön tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä perheenjäsenten vuorovaikutuksen kehittymistä ja tukea ja vahvistaa vanhempien vanhemmuutta. Huostaanottotilanteessa ja sijaishuollossa perhetyötä kuvataan hoitavaksi ja kuntouttavaksi työksi, jolla autetaan lasta asettumaan uuteen ympäristöön ja luomaan uudenlaista suhdetta sekä perheeseensä että itseensä (Heino, Berg & Hurtig 2000, 173). Lapsen kasvun tukemisen kannalta tärkeitä on solmia hyvä yhteistyösuhde vanhempien kanssa, säilyttää yhteys kotiin ja muihin perheenjäseniin mahdollisien kotilomien kautta, sekä kokoontua perheistuntoon säännöllisin väliajoin, jolloin voidaan käsitellä lapsen ja perheen asioita (Kyrönseppä ym. 1993, 108–109; Karppinen 2000, 72). Vaikka vanhemmuus olisi haurasta ja haavoittunutta, lapsi on lojaali omille vanhemmilleen ja tarvitsee heidän hyväksymisensä, jotta voi olla suhteessa työntekijään. Avoin suhde vanhempiin ja lapsen edun esillä pitäminen vievät yhteistyötä parhaiten eteenpäin niin lapsen kuin vanhempienkin kanssa. (Kaikko & Friis 2009, 29.)

Perheen ja lastenkodin välisen yhteistyön tarkoituksena voi myös olla ymmärryksen lisääminen lapsesta perheensä jäsenenä ja perheyhteyksissään sekä

niiden yhteydestä lapsen kasvukokemuksiin ja nykyiseen tilanteeseen (Kyrönseppä ym. 1993, 108).

Marjatta Bardy (1995, 74–75) sanoo, että yksi tärkeä tapa auttaa lasta luomaan uudenlaista suhdetta itseensä on elämäntarinan tarkastelu. ”Tietääkseen miten itseään ja maailmaa katsoo, on opiskeltava omaa elämäänsä”. Luultavasti useimmat ihmiset tekevät elämästään jonkinlaisen tarinan, jota he täydentävät ja muuttavat elämän eri vaiheissa. Luontevaa olisi myös olettaa, että ihmiset, joilla on tarina elämästään, voivat paremmin kuin ne, joilla ei sitä ole. Bardy lainaa artikkelissaan Hanssenin valottamaa itsensä ulkopuolelle jäämisen prosessia. Hanssen kohtasi terapiatyössään juoppojen vanhempien jo aikuisiässä olevia lapsia. Dramaattiset tapahtumat olivat hallinneet heidän lapsuutensa arkea. Yllättävät muutokset olivat olleet tavanomaisia, aiheuttaen huolta ja alinomaista valppautta. Lapset olivat kokeneet olevansa vastuussa vanhemmistaan. Vanhemmat olivat rikkoneet toistuvasti lupauksensa. Lapset olivat oppineet tukahduttamaan omat tunteensa. He olivat yrittäneet ratkaista perheen ongelmia. Yllättävät tapahtumat olivat jääneet käsittämättömiksi, koska lapsi ei ollut osannut yksin liittää niitä omaan elämänhistoriaansa. Irrallisiksi jääneet ja vaietet osat lapsuudesta pakottivat heitä aikuisena jatkuvaan taisteluun elämänsä vakiinnuttamiseksi. Tutkimuksen kuluessa nämä henkilöt pääsivät rakentamaan elämäntarinaansa ja siitä muodostui heidän lapsuuttaan korjaava kokemus.

Epävarmuus, yllättäen muuttuvat tilanteet ja aikuisten ennakoimattomasti vaihtuva käytös ja reaktiot luonnehtivat myös nykyisin monien sijaishuollossa olevien lasten kokemuksia. Lisäksi sijoituksesta muodostuu aivan erityinen taival osana lapsen elämänkulkua. Sijaishuoltoon tullessaan lapsi saattaa kantaa taakkanaan identiteettiä vääristävää ”annettua” kertomusta, joka voi vaurioittaa hänen tasapainoista kehitystään. (Känkänen 2009, 232, 236.) Loukatun lapsen elämäntarina kiinnittyy usein tunnemerkitykseltään kielteisiin tapahtumiin, joihin voi liittyä rakkaudettomuutta ja kohtaamattomuutta sekä syyllisyyttä ja häpeää. Uutta elämäntarinaa voi alkaa rakentaa sekä arkisessa kanssakäymisessä arjen kertomiskulttuurin rikastamisella tai siitä erotettuna strukturoituna työskentelynä. Tämä prosessi vaatii aikuiselta pitkäjänteistä työskentelyä lapsen kanssa. Jos lapsi

käy psykoterapiassa, lähityöntekijän on hyvä pohtia yhdessä terapeutin kanssa, miten hän voisi arjessa tukea lasta. Monet lapset eivät kuitenkaan pääse terapiaan tai heidän ongelmansa eivät sitä vaadi tai eivät sovellu siihen. Silloin lasta hoitavat aikuiset ovat avainhenkilöitä elämäntarinatyöskentelyssä. Työskentelyä helpottavia työvälineitä ovat vuorovaikutusta tukevat menetelmät esim. verkostokartta, elämänjana ja sukupuoli. (Barkman 2009, 241–244.)

2.4 Sijaishuollon syitä

Lasten huostaanotot ja sijoitukset oman kodin ulkopuolelle ovat vuosi vuodelta lisääntyneet. Samoin ovat lisääntyneet lasten ja nuorten sijoitukset laitoksiin ja perhekoteihin tai niitä vastaaviin yksiköihin. Vuoden 1995 jälkeen laitoksissa ja perhekodeissa sijoitettuna olleiden lasten ja nuorten määrä on kaksinkertaistunut. Stakesin (nykyinen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) ylläpitämän rekisterin (1995–2007) mukaan vuoden 2007 aikana oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna yhteensä 16 056 lasta, joista huostaan otettuna 11 205 lasta. Suhteellisesti eniten ovat lisääntyneet murrosikäisten lasten huostaanotot (mikä saattaa osaltaan selittää tahdonvastaisten ja kiireellisten huostaanottojen määrän lisääntymisen), kun taas vauvojen osuus kaikista huostaanotoista on vähentynyt. Alle kouluikäisten lasten huostaanotot ovat lisääntyneet lukumääräisesti, mutta suhteessa muihin ikäryhmiin ne ovat vähentyneet. Avohuollon tukitoimena sijoitetuista lapsista joka neljäs on ollut alle kolmevuotias, eikä tämä määrä ole oleellisesti muuttunut. Erityisesti alle kolmivuotiaita lapsia hoidetaan usein kodin ulkopuolella ilman huostaanottoa. (Heino 2009, 54, 57–58, 61.)

Haavoittuneissa oloissa elävien lasten perheet ovat varsin erilaisia, mutta kaikille on tunnusomaista ongelmien kasaantuminen. Anja Laurila referoi väitöstutkimuksessaan Forssenia (1993), jonka mukaan pulmilla on taipumus periytyä sukupolvelta toiselle. (Laurila 1999, 19.) Lastensuojeluperheissä ei useinkaan selitetä asioita eikä keskustella eri elämäntilanteista ja niihin liittyvistä tunteista. Tyypillisiä ovat äkilliset elämänmuutokset ja perheenjäsenten nopea vaihtuminen. Perheissä saatetaan valehdella tai keskinäinen vuorovaikutus voi

olla vähäistä. Tilanteissa joihin yleensä liittyy surua, tunnetaankin vain vihaa ja kaunaisuutta. Vanhempi – lapsisuhteissa voi esiintyä sukurutsaisia piirteitä tai varsinaista inestiiä. Vaikka lapsi ei olisi suoranaisesti väkivallan kohteena, hän voi silti joutua epäsuoran väkivallan kohteeksi. Valehtelu, puhumattomuus ja aikuisten poikkeava käytös aiheuttavat lapselle realiteettitajun heikentymistä ja epämääräisen minäkäsityksen rakentumista. (Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos & Wahlbeck 1999, 29–33.)

Petri Virtanen (1995) pohtii artikkelissaan huono-osaisuuden syitä ja määrittelyä. Huono-osaisuuden syitä ovat muun muassa palvelujen puute tai niiden vaikea saatavuus, työttömyys ja vähävaraisuus. Hän tulee siihen tulokseen, että huono-osaisuuden riskit kasautuvat helposti lapsiperheisiin ja ääritapauksissa huono-osaisuus voi johtaa lastensuojelutoimenpiteisiin. Lisäksi hän toteaa, että vanhempien persoonallisiin resursseihin liittyvät tekijät, esimerkiksi avuttomuuden tunne, ovat nousseet keskeisiksi huostaanottojen perusteiksi. Turun kaupungin lastensuojelulapsia koskevassa aineistossa (1993) 113 huostaan otetun lapsen vanhemmasta 28 % oli ollut itse lastensuojelun asiakkaina. (Virtanen 1995, 50–66.)

Tarja Heino on käyttänyt artikkelissaan Hiitolan (2008) raporttia, jonka mukaan 55 % huostaan otetuista lapsista tuli yhden vanhemman perheistä. Lastensuojelu asiakkuuteen tulevat lapset olivat useimmiten köyhistä perheistä. Huostaan otetuista lapsista yli puolet oli perheistä, jotka saivat tai olivat saaneet toimeentulotukea. Näissäkin perheissä yksinhuoltajaperheiden osuus oli merkittävä. Harvoin kuitenkaan huostaanoton taustalla on vain yhtä syytä tai aiheuttajaa vaan kysymyksessä on monimuotoinen kehityskulku ja kokonaisuus. Erään suomalaisen kunnan asiakastietojärjestelmän mukaan huostaanoton syistä merkittävin oli riittämätön vanhemmuus, taustatekijänä vanhempien jaksamattomuus ja avuttomuus. Vasta sen jälkeen tuli vanhempien alkoholinkäyttö, sekakäyttö tai lääkkeiden väärinkäyttö. Valtaosassa pienten lasten huostaanotoissa on syynä erityisesti äitien päihteiden käyttö. Perheiden vaikeat ristiriidat ja perheväkivalta tai sen merkittävä uhka löytyvät myös huostaanottoja selittävistä syistä. (Heino 2009, 64–66.)

Aila Puustinen-Korhosen raportissa, jossa tarkastellaan tilastollisesti intensiiviperhetyön asiakkuuksia, käy ilmi, että tulotilanteessa kartoitettujen lasten kasvuolojen riskitekijöiden tai huostassa olevien lasten huostaanottoosuiden perusteena olevista seikoista, kaikkein yleisimpänä yksittäisenä seikkana on vanhempien mielenterveydellinen ongelma. Mikä tarkoitti pääasiassa vanhemman diagnosoitua masennusta tai avuttomuutta/jaksamattomuutta. (Puustinen-Korhonen.)

Hiitolan ja Heinosen raportissa (2009), selvitetään näyttäytyvätkö vuoden 2008 alussa voimaan tulleen lastensuojelulain uudet toimintakäytännöt hallinto-oikeuden huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevissa päätöksissä. Raportin tuloksissa väkivalta oli päihteidenkäytön ohessa yleisimpänä syyperusteena huostaanottojen taustalla. Aineistossa oli yleisimmin väkivallan tekijänä mainittu isä tai poika ja väkivaltaa kokeneena useimmin äiti tai tyttö. Äidin ja isän tekemä väkivalta oli hyvin erilaista. Isä saattoi uhata perheen henkeä tai pahoinpidellä vakavasti, kun vastaavasti äiti kuritti lasta tukistamalla. 69 % väkivallasta oli vanhempien tekemää. Kolmanneksi yleisin yksittäinen syyperuste huostaanottojen taustalla oli mielenterveysongelmat. Syyperusteet jakautuivat vanhempien (27 %) ja lasten (37 %) mielenterveysongelmiin. Lasten mielenterveysongelmat kuvattiin masennus- ja ahdistusoireina sekä itsetuhoisena käyttäytymisenä.

Aggressiivisuutta, ”rajattomuutta” esiintyi, vaikka sitä ei ollutkaan kuvattu varsinaisesti mielenterveysongelmana. Aikuisten mielenterveysongelmat tarkoittivat yleensä äitien mielenterveysongelmia. Naisten (äitien) runsas päihteidenkäyttö oli erityisen korostunutta yksinhuoltajaaideilla, ei niinkään isillä. Ydinperheissä alkoholinkäyttö oli mainittu lähes yhtä usein molempien vanhempien kohdalla. Tämä viittaa siihen, että päihteidenkäyttö suurena perusteena lasten huostaanotolle on riippuvainen perheen rakenteesta ja yksinhuoltajäitien suuresta määrästä. Muutamille aineiston lapsista oli tehty todetusti seksuaalista väkivaltaa. (Hiitola & Heinonen 2009, 40—59.) Perheessä tapahtunut lapsen kohdistunut seksuaalirikos ei yleensä tule ilmi verekseltään, vaan lapsen joutumista seksuaalisesti hyväksikäytetyksi aletaan epäillä esimerkiksi päiväkodissa. Yleensä asia etenee monivaiheisesti ja voi kestää hyvinkin pitkään, ennen kuin asianomaiset tahot harkitsevat rikos- tai lastensuojeluilmoitusta. (Kokko 1992, 99.)

3 VANHEMMUUS

Vanhemmuuteen kasvaminen on elämämme vaativimpia tehtäviä.

Vanhemmuuden tehtävät ovat erityisiä ja ainutlaatuisia. Se on suhde lapseen, siihen vaikuttavat molemmat vanhemmat sekä ympäröivät elinolosuhteet.

Jokainen vanhempi on myös oman aikakautensa kasvatti. Vanhemmuus luodaan aina uudestaan ja pohjimmiltaan se on vaistonvarainen vietti jälkeläisestä huolehtimiseksi, joka saa eri aikakausina ja eri kulttuureissa mitä vaihtelevimpia ilmiöitä. (Bardy 2002, 39–41.)

Vanhemmuus on turvallista ja läsnä olevaa aikuisuutta, joka tarjoaa riittävät rajat sekä rakkautta rajojen sisällä. Vanhemmuus on vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Vuorovaikutuksessa keskeisiä elementtejä ovat muun muassa vanhemman kyky vastata lapsen tarpeisiin, kyky olla emotionaalisesti läsnä sekä kyky säädellä ja ottaa vastaan lapsen tunteita. Sekä lapsen että aikuisen persoona vaikuttaa siihen, millainen heidän välisestään vuorovaikutustapahtumasta syntyy.

Vanhemman itsetuntemuksella on merkitystä siihen, miten helppoa hänen on tulla toimeen lastensa kanssa. Perheessä, jossa ollaan riittävästi läsnä, huomataan, nähdään sekä uskalletaan kohdata ja puhua asioista, yhteiselämä on helpompaa. (Kristeri 2002, 23–25.)

Jokainen vanhempi voi tutkia omaa vanhemmuuttaan arvioimalla itseään.

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilöstö on kehittänyt vanhemmuuden roolikartasta vuonna 2008 internet-verkossa toimivan version jossa vanhemmuus on jaettu viiteen eri päärooliin sekä 6–9 päärooliin kiinnittyvään alarooliin. Roolikartan synnyn tausta-ajatuksena on ollut kysymys siitä, miten vanhemmuutta voitaisiin arkielämässä hahmottaa mahdollisimman selkeästi ja luontevasti. Vanhemmuuden roolikartan avulla kuka tahansa vanhempi voi jäsentää omia vanhemmuuden roolejaan. Roolikarttamenetelmien taustalla on J.L. Morenon (1889–1974) rooliteoria vuorovaikutussuhteista ja ihmisten erilaisten roolien suhteista toisiinsa. Vanhemmuuden viisi pääroolia ovat: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja sekä huoltaja. (LIITE 4.) Roolikartan keskiössä ovat lapsen tarpeet eri kehitysvaiheissa,

jolloin myös vanhemmuuteen kohdistuu erilaisia vaatimuksia lapsen eri kehitysvaiheissa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 126.)

3.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuuden tutkimista ohjaa aina jonkinlainen vanhemmuuden määrittely. Yksi vanhemmuustutkimuksen pääsanomista on se, että sillä miten vanhempina toimimme, on merkitystä lapsen kehityksen kannalta. Tässä tutkimuksessa vanhemmuutta määritellään kolmella eri tavalla. *Biologinen vanhemmuus* määrittyy lapsen synnyttäjän ja sukusolun hedelmöittäjän mukaan. Vanhemmuus tulee näkyväksi perheessä, jossa on lapsia. Vanhemmuus ei ole pelkästään vanhemmista lähtevää, vaan myös lapsi rakentaa aktiivisesti suhdetta. (Valkonen 1995, 2–14.)

Lapsen ja vanhemman välinen psykologinen side muodostuu vastasyntyneen kyvyttömyydestä huolehtia itsestään ja eloonjäämisestään. Biologinen vastuu lapsen hengissä säilymisestä kehittyy lapsen ja vanhemman välisestä fyysisestä siteestä kiintymyssuhteeksi. Siitä, miten lapselle annetaan hoitoa ja huolenpitoa, riippuu psykologisen siteen vahvuus. Se, että aikuisesta tulee lapsen psykologinen vanhempi, perustuu päivittäiseen kanssakäymiseen, läheisyyteen ja yhteisiin kokemuksiin. Psykologisen vanhemman roolissa voi olla kuka tahansa lapsesta huolehtiva aikuinen. Jokapäiväinen läsnäolo on perusta lapsen kiintymykselle ja kokemukselle siitä, että aikuinen on hänen vanhempansa. Lapsen ja vanhemman välisen, psykologisen suhteen keskeinen sisältö on lapsen ja vanhemman välinen kiintymys, sekä lapsen samaistuminen vanhempaan. *Psykologisen vanhemmuuden käsite* perustuu ajatukseen, että vanhemmuudessa on kuitenkin kyse enemmänkin kuin biologisesta tai sosiaalisesta vanhemman asemasta. Sijaisvanhemmat voivat olla lapselle psykologisia vanhempia. Sijaisvanhemmat eivät kuitenkaan ole lapsen juridisia huoltajia. (Valkonen 1995, 2–14.)

Psykologisen vanhemmuuden käsitteellä on kaksi erisuuntaista koulukuntaa. Goldstein ym. (1973) mukaan keskeinen käsite on toivottu lapsi. Mikä tarkoittaa sitä, että lapsi on ainakin yhden aikuisen jatkuvan kiintymyksen, huolenpidon ja

arvostuksen kohde. Toinen koulukunta Vinterhed ym. (1981) korostavat sitä, kuinka tärkeitä lapsille ovat suhteet heille merkityksellisiin aikuisiin. Vinterhed kritisoi Goldsteinin ym. tulkintaa, koska siinä lapsi tarpeineen nähdään irrallisena yksilönä, erillisenä vanhemmistaan. Tulkinnassa ei nähdä lapsen tunnesiteitä niihin ihmisiin, joiden kanssa lapsi on elänyt, eikä sitä tuskaa, minkä heistä luopuminen aiheuttaa. (Valkonen 1995.)

Sosiaaliseen vanhemmuus-käsitteeseen sisältyy eronteko biologiseen vanhemmuuteen. Biologisia vanhempiahan ei kutsuta sosiaalisiksi vanhemmiksi. Sosiaalinen vanhempi on aikuinen, jonka perheessä lapsi elää ja jakaa arjen hänen kanssaan tai jota lapsi voi pitää isänään tai äitinään. Sosiaalista vanhemmuutta ilmentävät asuminen lapsen kanssa, hoivan, huolenpidon ja ajan antaminen lapselle sekä julkinen esiintyminen lapsen kanssa. (Ritala-Koskinen 2001, 31–33.)

Psykologinen ja sosiaalinen vanhemmuus voi kadota perheessä monesta erisyistä. Taustalla voi olla mielenterveys- ja päihdeongelmia, väkivaltaa, työnarkomaniaa, elämän täyttäviä harrastuksia, taloudellinen ahdinko tai vanhemmuus on voinut kadota perheessä siihen, että vanhemmat ovat lapsuudessaan itse jääneet vaille turvallista vanhemmuutta. He eivät tiedä, mitä vanhemmuus on. (Kristeri 2002, 41.)

3.2 Vanhemman kokema kriisi huostaanottotilanteessa

Lapsen sijoitus on aina kriisi. Huostaanoton tarkoitus on pyrkiä turvaamaan lapsen oikeus turvalliseen ja kehitystä tukevaan hoitoon, huolenpitoon ja kasvatukseen. Tukea tässä prosessissa tarvitsevat sekä aikuinen, että lapsi. Lapsen hoidon ja huolenpidon järjestäminen on sosiaaliviranomaisen tehtävä. Mutta myös vanhempia pyritään tukemaan mahdollisuuksien mukaan. Kaikilla vanhemmillä tulisi olla mahdollisuus saada pitkäkestoista tukea lapsensa sijoituksen aikana oman kriisinsä läpikäymisessä ja etävanhemmuudessa. (Kujala 2003, 11.)

Lapsestaan luopumaan joutuneen vanhemman voi olla vaikea omasta tilanteestaan johtuen pitää lapseensa yhteyttä. Vanhempi voi kokea syyllisyyttä, häpeää ja

voimattomuutta omasta kriisitilanteestaan johtuen ja hän tarvitsee ulkopuolista tukea pitääkseen yhteyttä lapseensa. Lapsen kriisireaktiota voi olla myös vaikea kohdata. Vanhemmistaan eroamaan joutunut lapsi saattaa käyttäytyä hyvin takertuvasti, uhmakkaasti tai vetäytyä suhteessa vanhempaansa riippuen lapsen iästä ja kriisin vaiheesta. Pahinta lapsen kannalta on joutua vanhemman hylkäämäksi, vaikka se tapahtuisi vanhemman taholta hyvässä tarkoituksessa. (Kujala 2003, 18–19.)

Päivi Kähkönen (1991) toteaa kokemuksen osoittaneen sen, että vaikka vanhemmat tiedostaisivat huostaanoton tarpeellisuuden, lapsen menetyksestä aiheutuvaa surua ei voida välttää. Vanhemmille annettava tuki heti menetyksen alkuvaiheessa voi lyhentää huostaanoton aiheuttamaa surua ja helpottaa jatkotyöskentelyä perheen kanssa. (Kähkönen 1991, 34.)

Tuettaessa huostaanottokriisissä olevaa perhettä on muistettava, että ihminen on itse asiantuntija häntä koskevissa asioissa. Jokaista kriisin kokenutta on kannustettava hyödyntämään omia tuntemuksiaan ja vaistojaan siinä, mitkä ovat parhaat selviytymiskeinot ja millaista tukea kokee tarvitsevansa. Tunteiden tunnistaminen, niiden ymmärtäminen ja purkaminen sekä kriisitilanteen läpikäyminen ovat kaikkien kohdalla selviytymistä eteenpäin vieviä keinoja sekä tie selviytymiseen. (Jokinen 2004, 13.)

Laakson ja Saikun (1998) tutkimuksessa oli haastateltu 16 huostaanotetun lapsen vanhempaa. Tutkimuksessa tuli ilmi se, että vanhemmat olivat kokeneet jääneensä yksin saamatta mahdollisuutta käydä läpi lapsen menetyksen herättämiä surun ja vihan tunteitaan. Haastattelussa tuli esiin mm. seuraavia epäkohtia, joihin vanhemmat toivoivat parannusta: lisää ammattilaisia huostaanoton jälkeiseen kriisityöhön, vanhempien ohjausta hakemaan neuvoa ja tukea huostaanotettujen lasten vanhempien yhdistyksestä, nimetty tukihenkilö heti huostaanoton jälkeen, jonka kanssa vanhemmat voisivat kerrata huostaanottotapahtumia. Tällaisen henkilön toivottiin olevan jo entuudestaan tuttu henkilö perheelle. Sosiaalityöntekijöille toivottiin koulutusta, jotta he saisivat valmiuksia ottaa vastaan vihaisten, surullisten ja lapsiaan ikävöivien vanhempien tunteita. Vanhemmat ehdottivat, että kaikille huostaanoton kokeneille vanhemmille tulisi

tarjota kriisitukea. (Laakso & Saikku 1998, 19–22.)

3.3 Vanhemmuuden tukeminen sijaishuollossa

Perhettä on perinteisesti pidetty turvallisuuden työssijana. Se mielletään suojana pahaa maailmaa vastaan ja puskurina ulkopuolisen maailman paineille. Erityisesti lasten kasvun ja kehityksen kannalta on korostettu perheen ja läheisten ihmissuhteiden merkitystä turvallisen kasvuyhteisön takaajana. Lasten turvallisuuden kehittymisen näkökulmasta perheelle on vaikea löytää vaihtoehtoja. Tämä näkyy erityisesti lastensuojelutyössä ja sijaishuollossa, joissa pyritään lapsen turvallisen kehityksen tukemiseen silloin, kun omat vanhemmat eivät syystä tai toisesta siihen pysty. (Vornanen 2006, 120–121.)

Sijoitetun lapsen kannalta on tärkeää, että yhteys biologiseen vanhempaan säilyy, mikäli se on lapsen etu. Lapsen edusta on aikojen saatossa ollut erilaisia käsityksiä. Nykyisen käsityksen mukaan erottaminen vanhemmista kokonaan ei ole lapselle edullista. Lapsipsykologiassa ollaan tultu siihen tulokseen, että lapsen kannalta on tärkeää säilyttää mahdollisimman hyvä yhteys biologisiin vanhempiin. Yhteyden säilyttämistä voidaan edistää sijaisperheen ja lapsen tukemisella, mutta olennaista on myös biologisen vanhemman tukeminen lapsensa kanssa tapahtuvaan yhteydenpitoon. Yhteydenpitoa voidaan helpottaa erilaisilla käytännön järjestelyillä, yhteisillä neuvonpidoilla ja henkisen tuen avulla. Säännöllinen yhteydenpito vanhempaan antaa lapselle turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteen. (Kujala 2003, 17–18.)

Tällä hetkellä perhetyön muotoja on monenlaisia. Yleisesti ottaen perhetyön käsitettä käytetään avohuollon tukitoimenpiteenä tehtävästä intensiivisestä työstä ei-sijoitettujen lasten perheiden kanssa. Käsitettä käytetään myös kuvattaessa yhteydenpitoa ylläpitävää työskentelyä sijoitettujen lasten perheiden kanssa (Känkänen & Laaksonen 2006, 39).

Lastensuojelun kehittämisohjelman loppuraportissa valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit asettavat työskentelyn tavoitteeksi luottamuksen syntymisen ja

lapsen tasapainoisen kehityksen turvaamisen yhteistyössä biologisen perheen kanssa. Erityistä huomiota on myös kiinnitetty sisarusuhteiden vaalimisen tärkeyteen. (Känkänen ym. 2006, 40.)

Omasta lapsesta luopuminen, tapahtuipa se millä tavalla tahansa, on aina vaikea asia ja vaikuttaa elämässä hyvin paljon. Vanhemmat tarvitsevatkin tukea tilanteessa, jossa heidän lapsensa sijoitetaan sijaishuoltoon. Nykyisin järjestetäänkin esimerkiksi vertaisryhmiä sijoitettujen lasten vanhemmille. Ryhmässä voi jakaa kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan toisten saman tilanteen kohdanneiden vanhempien kanssa sekä saada tukea ryhmän vetäjiltä. Saatujen kokemusten mukaan, vanhemmilla on suuri tarve kertoa omista kokemuksistaan sekä kuulla muiden kokemuksia. Lapsen sijoitukseen liittyy häpeää ja syyllisyyttä, eikä asiasta ole helppo puhua muiden ihmisten kanssa leimautumisen pelossa. (Kujala 2003, 29.)

Hyväksi koettuja työmenetelmiä sijaishuollon perhetyössä on nykyisin käytössä jo laaja kirjo. Klap (2005) on erotellut menetelmät seuraavasti: perhekohtaisiin menetelmiin, joita ovat: aikajana, sukupuoli, verkostokartta, tehtävien anto, haastattelu ja keskustelu, läheisneuvonpito, erilaiset tapaamiskäytännöt: ohjattu, valvottu, puolueeton avustaja, resurssityöntekijä sekä yhteisöllisiin menetelmiin, joita taas ovat: vanhempien vertaisryhmät, perheleirit, avoimien ovien päivät, juhlat ja retket. (Klap 2005, 93–94)

Vanhempien kanssa lastenkodissa tehtävässä työssä ovat läsnä vanhemmuuden arviointi, vanhemmuuden säätely, kontrollointi, vanhemmuuteen ohjaaminen, kumppanuus sekä vanhemmuuteen houkuttelu. Väitöskirjassaan Laakso (2009) on löytänyt vanhempien kanssa tehtävään työhön lastenkodissa kolme ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on käytännöllinen kasvatuskumppanuus, jossa vanhemmat tukeutuvat lastenkodin työntekijöihin ja suhtautuvat lapsensa sijoitukseen enemmän palveluna kuin puuttumisena. Lastenkodin työntekijät jakavat yhteisymmärryksessä vastuuta lapsesta vanhempien kanssa. Vanhemmuuteen houkutteluksi, toiseksi ulottuvuudeksi, Laakso kuvaa sitä työtä, mitä työntekijät tekevät etsiessään yhteyttä ja jonkinlaisen suhteen rakentamista lapsen vanhempiin. Sitä pidetään tärkeänä ja sen eteen tehdään töitä. Kolmantena

ulottuvuutena on vanhemmuuden kontrollointi. Se tulee väitöksessä näkyväksi siinä tilanteessa, kun työntekijä joutuu puuttumaan vanhemmuuteen vanhemman tekemisiä rajoittamalla ja säätelemällä. (Laakso 2009, 221–222.)

Perhetyön tavoitteena on lapselle syntyvä kokemus siitä, että hänen perhettään arvostetaan ja autetaan käytettävissä olevin keinoin. Lapsen tarpeista lähtevä osallisuus perhetyössä merkitsee lapsen pitämistä ajan tasalla siitä, miten hänen perhettään autetaan. Lisäksi tavoitteena on saada lapsi kokemaan perheen hyväksyvän sen, että häntä itseään autetaan sijaishuollon keinoin sekä kokemaan sen, että vanhemman ja sijaishuollon välille syntyy hyvä yhteistyö. Lapsen sisarusuhteita tulee kunnioittaa ja vaalia. Tavoitteena on myös tukea siirtymävaiheita siten, että jokaiselle vaiheelle on nimetty vastuulliset toimijat. Sijaishuollon rakenteiden tulee tukea perhetyön tekemistä ja tekijää. Työntekijöillä tulee olla hyvät vuorovaikutustaidot ja heidän tulee tuntea perhetyön menetelmiä laajasti ja osata käyttää niitä asetettujen tavoitteiden suuntaisesti. (Känkänen ym. 2006, 42.)

4 AVOIN DIALOGISUUS

Dialogi johtuu kreikankielisestä sanasta dia`logos, joka merkitsee kaksinpuhelua, keskustelua ja vuoropuhelua. Seikkulan ja Arnkilin mukaan Ivan Markova on todennut (1990), olevan tärkeää huomata dialogin ja dialogisuuden ero. Dialogilla tarkoitetaan ihmisten välistä kommunikaatiota, kun taas dialogisuus on epistemologian (teoriaopin) maailmankuva. Dialoginen suhde edellyttää kahta erillistä persoonaa, jotka kohtaavat toisensa kokonaisvaltaisina olentoina. Edelleen he toteavat Buberin mukaan (1995), että oleellinen sijaitsee heidän välissään, ei kummassakaan yksilössä. (Seikkula & Arnkil 2009, 19, 88.)

Kielifilosofi Mihail Bakhtiin piti kielifilosofian avainkäsitteenä dialogia. Hänen mukaansa sana syntyy menneen ja tulevaisuuden välisessä dialogissa. Sanan, sen käyttäjän ja kohteen välissä on elävä dialogi. (Juhila 2004, 4.) Dialogisuus siis merkitsee sanan syntymistä, keskustelua. Ihmisen puhe syntyy keskustelun myötä. Lisäksi Bakhtin kirjoittaa kielellisessä vuorovaikutuksessa olevan mukana erilaisia ääniä. Kieli voidaan ymmärtää tätä kautta myös kamppailuareenana siitä,

kenen äänet pääsevät esiin ja millä keinoin, miten kielenkäyttäjän oma ääni rakentuu. (Juhila 2004, 4.)

4.1 Avoimen dialogisuuden taustaa

Torniossa sijaitsevan Keroputaan sairaalan toiminta-alueella on kehitetty systemaattisesti perhe- ja verkostokeskeistä hoitoajatusta 1980-luvulta lähtien. Sittemmin sen periaatteet ovat tulleet käyttöön myös muissa palveluissa, erityisesti sosiaalitoimen alueella. Taustalla vaikutti Suomessa 1980-luvulla toteutettu skitsofreniaprojekti, jonka tavoitteena oli kehittää vaikeasti psykoottisten potilaiden hoitoa ja vähentää laitoseskeisyyttä. Hoitosuosituksissa painotettiin potilaan perheen ottamista mukaan ongelman analysointiin ja hoidon suunnitteluun heti alusta alkaen. Avoimen dialogisuuden periaatteiden mukaisesti hoitoprosessissa on keskeistä välitön apu kriisissä, sosiaalisen verkoston näkökulma hoitoratkaisuissa, joustavuus ja liikkuvuus, työntekijöiden vastuullisuus, työn psykologisen jatkuvuuden turvaaminen, epävarmuuden sietäminen sekä dialogisuus keskustelun muotona. (Seikkula & Alakare 2004, 289–291.)

Avoimen dialogisuuden hoitomalli kuvaa lähestymistapaa psykiatrisen potilaan kriisivaiheen hoidossa. Mallissa hoito aloitetaan yleensä kahdenkymmenen neljän tunnin sisällä yhteydenotosta. Potilaan ympärille pyritään kokoamaan hänen perheensä ja muita hänen sosiaalisen verkostonsa jäseniä hoitokeskusteluihin, joita käydään läpi hoitoprosessin. Keskustelut pyritään sopeuttamaan potilaan tarpeiden mukaisesti ja ne käydään potilaan kotona, jos mahdollista. Psykologista jatkuvuutta, toivoa ja luottamusta synnytetään kokoamalla hoitoryhmä sairaalan ja avoimuksen henkilökunnasta. Hoitoryhmän tavoite ja tarkoitus on synnyttää dialogia perheen ja potilaan välille. Tavoitteena ei ole potilaan oireiden nopea poistaminen vaan pääperiaate on kuvailla, luonnehtia, eritellä ja jäsentää tapahtumia. (Seikkula, Alakare & Aaltonen 2001, abstract.)

Avoimessa dialogissa keskeisintä on suhtautumistapa, perusasenne ja ajattelutapa. Dialogin tavoitteena on muodostaa uutta ymmärrystä, joka muodostaa perustan myöhemmälle ajattelulle ja toiminnalle. Dialoginen keskustelu rakentaa keskusteluun osallistujien yhteistä, jaettua todellisuutta. Tavoitteena on ymmärtää enemmän toisen sanomasta, mikä taas auttaa puhujaa itseään ymmärtämään enemmän omasta näkökulmastaan. (Seikkula ym. 2009, 19, 87, 93.)

Dialogisessa terapiakeskustelussa ei pyritä esimerkiksi lapsen ja hänen perheensä käyttäytymisen tulkittamiseen siten, että jonkin havaintomme tai käsityksemme perusteella sanoisimme, mistä asiassa on kysymys. Avoimissa dialogeissa keskustelu rakentuu kussakin tilanteessa sen ehtojen mukaisesti. Yhdessä etsitään sopivia ratkaisuja ja hyvää yhteistoimintaa sekä vastauksen löytämiseen suuntautuvaa prosessia. (Seikkula ym. 2009, 56, 82–83.)

Vaikka avoimella dialogisella terapiakeskustelulla ei ole valmisteltua muotoa eikä teemoja etukäteen suunniteltuna, se voi olla myös rakenteellinen. Rakenne syntyy keskustelutilanteessa tilanteen ehtojen mukaisesti. Avoimissa dialogeissa ei välttämättä tarvitse olla ulkopuolista vetäjää, mutta niissä voi olla mukana ulkopuolinen terapeutti. Tilanne lähtee rakentumaan ensimmäisistä kommenteista ja seuraava kysymys syntyy edellisestä vastauksesta, vuoropuhelut soljuvat vapaasti. Keskustelun vetäjien on tärkeä huomioida se, että kaikille annetaan mahdollisuus omien näkemyksiensä esittämiseen ja toisaalta se, että kaikki saavat vastauksia esittämilleen näkemyksille. Keskusteluissa painottuu arjen kieli. Asiat hahmotetaan keskustelijoiden omalla kielellä ja ammattisanastoa pyritään välttämään. (Seikkula ym. 2009, 57, 83–85.)

Avoimessa dialogisessa keskustelussa puheen tuottaminen luo puitteet uudelle yhteisesti jaetulle kielelle. Puhe on toimintaa, jossa puhuja tekee sanomalla mahdolliseksi ymmärtää, mitä hän on sanotusta kokenut ja mitä hän ajattelee nyt. Näin tarjotaan mahdollisuus ajatella rauhassa ääneen ja kuunnella rauhassa ääneti. Kyseessä ei ole tilanne, jossa yhdellä on ulkoista puhetta ja toisella sisäistä. Myös ääneen puhuja käy puhuessaan keskustelua ajattelumahdollisuuksiensa kanssa.

Ymmärrys, joka muodostuu, syntyy juuri näiden ihmisten väliin, jotka kohtaavat keskustelussa. (Seikkula 2009, 97–102.) Etnometodologia-käsitteen isänä pidetty Harold Garfinkel sanoo ihmisten järkeilevät koko ajan, mitä tässä tilanteessa tapahtuu, minkä kokonaisuuden osiksi he erilaiset tapahtumat liittäisivät (Juhila 2004, 7).

4.2 Avoimen dialogisuuden haasteet

Vuorovaikutuksessa voidaan tuskin koskaan saavuttaa täyttä yhteistä ymmärrystä. Vuorovaikutuksen osapuolet tulkitsevat aina asioita myös oman henkilöhistoriansa, kokemustensa ja tilanteiden luomien edellytysten kautta. Asiakastyössä ja moniammatillisessa vuorovaikutuksessa voidaankin puhua riittävän yhteisymmärryksen syntymisestä. (Mönkkönen 2007, 94.)

Dialoginen kohtaaminen ei ole helppoa, sillä vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavat usein myös monet asianosaisista henkilöistä riippumattomat tekijät. Esimerkiksi eri sanat avaavat ihmisille erilaisia merkityksiä. Jokainen ammattilainen joutuu kohtaamaan vuorovaikutuksessa myös oman keskeneräisyytensä, vaikka hän kuinka haluaisi kohdata toisen ihmisen esittämän näkökulman avoimesti. Yleensä ymmärrys avautuu pikkuhiljaa, oivallus voi syntyä joskus vasta ahdistuksen, ristiriitojen ja totuuden koettelun kautta. Ihmistyön ammattilaisen on tärkeää oppia arvioimaan omaa toimintaansa kriittisesti sekä kyetä muuttamaan toimintaansa oivallustensa kautta. (Mönkkönen 2007, 96–99.)

Mönkkönen kuvaa kirjassaan (2007) sosiologi Carl J. Couchin luonnehtimia erilaisia sosiaalisen vuorovaikutuksen perustasoja. Näitä tasoja ovat tilanteessa olo, sosiaalinen vaikuttaminen, peli, yhteistyö ja yhteistoiminta. Tilanteessa oloa kuvaa suhde, jossa molemmat vuorovaikutuksen osapuolet tietävät olevansa suhteessa, mutta kumpikaan ei asetu suhteeseen vakavissaan. Toinen osapuoli voi olla aktiivisempi ja toinen voi vastaavasti vetäytyä passiiviseen rooliin.

Sosiaalisen vaikuttamisen tasoa kuvaa tilanne, jossa toinen määrittelee vahvasti vuorovaikutuksen kulun ja toisen osapuolen rooli jää tilanteessa myötäilijäksi. Tällainen vuorovaikutuksen perusmuoto on ominaista suhteessa, jossa yhdellä henkilöllä on joko asemansa puolesta tai vuorovaikutuksessa syntynyt valta-asema. Sosiaalisen vaikuttamisen tasossa usein toistuva verbi on määrätä, käskää tai päättää. Myös niissä vuorovaikutustilanteissa, joissa ryhmän jäseniltä kysytään muodollisesti mielipidettä, mutta kannanotot eivät oikeasti vaikuta tilanteisiin, ollaan sosiaalisen vaikuttamisen tasolla. Valta voi siten olla näkymätöntä; esim. toinen osapuoli huomaamattomasti ohittaa toisen toiminnan tai puheen.

Kolmas vuorovaikutuksen taso on pelisuhde, jota voidaan kuvata pelin tai kilpailun käsitteillä. Vuorovaikutuksen osapuolilla voi olla joku yhteinen tavoite, joka ei kuitenkaan ole välttämättä jaettu. Tällöin vuorovaikutussuhde voi muuttua peliksi, jos osapuolet rikkovat samaa päämäärää tavoittelevan toiminnan yhteisiä pelisääntöjä. Peli voi olla myös yksipuolista. Toinen osapuoli pelaa tilannetta ns. omaan pussiin, mutta toisella on vakaa uskomus suhteen luottamuksellisuudesta. Tämä on tavallista asiakastyössä, työntekijän ja asiakkaan tavoitteet eivät ole välttämättä yhtenevät, jolloin molemmat toteuttavat omaa tehtäväänsä.

Neljättä vuorovaikutussuhteen tasoa kuvaa yleensä tiimityö, ryhmätyö tai yhteistyö, jossa osapuolet tekevät työnjakoa ja erilaisia sopimuksia. Asiakastyössä erilaiset hoito- ja kuntoutumissuunnitelmat edustavat parhaiten tätä vuorovaikutustasoa. Niissä yhteistyö on tavoiteltava vuorovaikutuksen taso, mutta se ei vielä edellytä molemminpuolista sitoutumista. Tarvitaan siis jonkinlaista kontrollia siltä varalta, että toinen muuttaakin mielensä.

Viides sosiaalisen vuorovaikutuksen taso edellyttää myös yhteistä päämäärää sekä sen yhteistä tiedostamista, mutta siihen liittyy luottamus. Kontrollia ei enää tarvita tavoitteisiin pääsemiseksi, vaan osapuolet tietävät toistensa sitoutumisesta yhteiseen asiaan. Tämä yhteistoiminnallinen taso edellyttää molemminpuolista vastaamista, yhteistä päämäärää ja jaettua tehtävää. Kun puhutaan

vuorovaikutussuhteen luottamuksellisuudesta, kuvataan tätä tasoa. (Mönkkönen 2007, 108–123.)

Luottamus on suhde, joka syntyy ihmisten välille vuorovaikutuksen edetessä ja kehittyessä. Jokainen vuorovaikutuksen osapuoli aistii sen selvästi.

Yhteistoiminnallisuus edellyttää luottamusta, kunnioitusta ja ystävyyttä.

Ammattilaisen tulee aina varoa kuitenkin liikaa kiintymästä asiakkaaseen, ettei se vaaranna hänen omaa auttamiskykyään ja objektiivisuuttaan. Hän ei saa myöskään käyttää asiakasta omien tarpeidensa ja ongelmiansa selvittämiseen. Auttajalla on oltava langat käsissään, vaikka hän pyrkiikin tuomaan itsensä myös henkilökohtaisella tasolla mukaan tilanteeseen. Tällainen suhde on helposti haavoittuva ja saattaa johtaa konfliktiin. Kuitenkin on tärkeää ymmärtää, että yhteistoiminnallisen suhteen tunne-elementit ovat suhteen voimavara. Konflikteja ei pidä vältellä eikä pelätä. Usein ristiriitatilannetta selvitetessä paljastuu tilanteesta jotain hyvin merkityksellistä. (Mönkkönen 2007, 108–123.)

5 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Pelastakaa Lapset ry tilasi Lahden ammattikorkeakoululta Silta - projektin ulkoisen arvioinnin. Arviointi kohdistuu projektissa mukana olevien lasten, heidän vanhempiansa tai muiden läheistensä, omahoitajien sekä lastenkodin johtajien antamaan palautteeseen. Opinnäytetöitä projektin arvioinnista tehtiin viisi; kolme lasten, yksi vanhempien tai muiden läheisten ja yksi omahoitajien arvioista. Lisäksi lastenkotien johtajilta kerättiin palautetta ryhmähaastattelulla. Ulkoisesti kerätyllä arviointitiedolla kuvattiin ja selvitettiin projektin tavoitteiden toteutumista kohderyhmän näkökulmasta.

5.1 Silta-projekti

Silta-projekti on Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa toteutettava projekti lasten elämäntarinan näkyväksi saattamiseksi (Aaltonen 2009, 5). Projekti käynnistyi

1.3.2008. Se on kolmevuotinen Raha-automaattiyhdistyksen ja Pelastakaa Lapset ry:n rahoittama projekti. Siinä toimii kaksi perheterapeuttikoulutuksen saanutta työntekijää. Projekti on saanut nimensä ajatuksesta rakentaa siltaa toisaalta lastenkodin ja lapsen perheen välille ja toisaalta lapsen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille. Ideana on lisätä lastenkotityön kuntouttavuutta lähinnä omahoitajasuhteen avulla. Projektin päätavoitteena on luoda vuorovaikutuksellinen toimintamalli, jonka avulla voidaan tukea lapsen elämäntarinan eheytymistä, rakentaa siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille sekä vahvistaa ammatillista omahoitajuutta. (Pelastakaa Lapset ry 2009a.)

Silta-projekti sai alkunsa Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodin johtaja Pirjo Kiiskisen kokemusten, ajatusten ja näkemysten pohjalta. Kiiskisellä on kahdenkymmenen vuoden kokemus lastenkotityöstä. Tänä aikana hän on seurannut lukuisia lasten terapioita erilaisissa viitekehyksissä ja havainnut, että terapia lähes poikkeuksetta ei ole johtanut lapsen olotilan selkiytymiseen vaan lapsen arki on saattanut muuttua jopa huonommaksi. Asiantilan tarkastelu on johtanut siihen ymmärrykseen, että terapian kuluessa lapsi prosessoi omaa sisäistä maailmaansa ja käy läpi enemmän tai vähemmän tietoisella tasolla elämäänsä. Lisäksi Pelastakaa Lapsien konsultoiva psykiatri Jari Sinkkonen on todennut, että tavallinen lastenkodin arki tarjoaa kaiken sen, mitä terapiassakin pystytään tarjoamaan. Lastenkodin etu on lisäksi se, että omahoitaja on paikalla noin 38 tuntia viikossa, kun terapiassa lapsi yleensä käy noin 45 minuuttia viikossa. (Silta-projekti, toimintakertomus 2008.)

Hyödyntääkseen terapiaosaamista lastenkotityössä Kiiskinen hakeutui perheterapeuttikoulutukseen, jonka myötä hän aloitti kokeilun, jossa perheterapeuttista mallia hyödynnettiin omahoitajan ja lapsen välisen suhteen kuntouttavuuden tukijana. Kiiskinen tapasi omahoitajia ja lapsia lastenkodissa sekä joidenkin lasten vanhempia ja lapsia yhdessä heidän kotonaan. Näiden tapaamisten ajatuksena oli vuoropuhelun lisääminen lapsen kahden erilaisen arjen välillä, jotka poikkeavat toisistaan. Usein lapsi raivaa yksin tiensä arjesta toiseen ja pitää omana tietonaan kummankin arjen tapahtumat. Palaute tapaamisista oli rohkaisevaa. Tapaamiset koettiin alun varauksellisuuden jälkeen lastenkodin ja läheisten yhteistyötä tukeviksi. Nämä kokemukset saivat Kiiskisen pohtimaan

voisiko lastenkodissa ”Peteksi” kutsuttua perheterapiamallia soveltaa myös muissa lastenkodeissa. Ajatus johti myöhemmin Silta-projektin syntyyn. (Silta-projekti, toimintakertomus 2008.)

Silta-projektiin osallistuu lapsia, lasten omahoitajia ja lasten vanhempia tai muita läheisiä kuudesta eri lastenkodista. Osa lapsista ja vanhemmista tai muista läheisistä on jo päättänyt prosessin ja osa on vielä mukana siinä. Projekti toteutetaan pääasiassa Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa (6), mutta lasten vanhempia voidaan tavata myös heidän kotonaan. (Kiiskinen 2009.)

Silta-projektissa lapset, omahoitajat ja vanhemmat tai muut läheiset tapaavat yhdessä perheterapeutin kanssa tavoitteenaan luoda ymmärrystä lapsen omaan ja hänen vanhempiensa elämään. Työskentely pohjaa ajatukseen lapsesta oman elämänsä asiantuntijana. Projektissa käytettäviä välineitä ymmärryksen lisäämiseksi ovat alkuhaastattelu ja voimavaraistava elämänjana, sukupuoli ja suhdekartoitus. Tapaamisia järjestetään kerran kuukaudessa ja niitä on keskimäärin kahdeksan, kunkin lapsen yksilöllinen tarve huomioiden. (Kiiskinen 2009.)

5.2 Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa Lapset on voittoa tuottamaton suomalainen kansalaisjärjestö, joka on perustettu vuonna 1922 Koteja Kodittomille Lapsille -yhdistyksen nimellä. Yhdistyksen perustaja oli opettaja Ester Ståhlberg, entinen Hällström. Ester oli mm. virkansa ja yhteiskunnallisen asemansa puolesta kiinnostunut lastensuojelutyöstä ja kasvatuskotitoiminnasta. Hän toimi silloisessa sosiaalihuolituksessa. (Pelastakaa Lapset ry 2009b.) Vuonna 1920 hän avioitui tasavallan presidentti K.J. Ståhlbergin kanssa (Biografiakeskus 2000). Suomen kansalaissodassa 1910–20-lukujen taitteessa oli 600 lapsen molemmat vanhemmat saaneet surmansa ja 20 000 lasta jäänyt ilman huoltokykyisiä vanhempia, joten tarve järjestää lastensuojelua ja lastenkotitoimintaa oli ilmeinen. Ståhlberg mm. kävi tutustumassa Tanskassa siskäläiseen kasvatuskotitoimintaan. Niinpä jo yhdistyksen perustamisvuonna avattiin Karjalan lastenkylä -niminen lastenkoti.

Yhdistyksen kolmena ensimmäisenä toimintavuonna yhdistyksen kautta huollettiin 1409 lasta. (Pelastakaa Lapset ry 2009b.)

Hieman aiemmin (1919) englantilaiset sisarukset olivat perustaneet Save the Children Fund (SCF) säätiön, joka tuki 1. maailmansodan lapsiuhreja Euroopan eri maissa ja Turkissa. Myöhemmin sisaruksista toinen, Eglantyne Jebb julkaisi Lasten oikeuksien julistuksen, joka pian omaksuttiin Kansainliitossa ja vaikutti myöhemmin YK:n lapsen yleisoikeuksien sopimuksen syntyyn. Lastensuojelun tehostamiseksi koko maailmaa koskevaksi perustettiin kansainvälinen Save the Children Union, johon myös Koteja Kodittomille lapsille – yhdistys liittyi. (Pelastakaa Lapset ry 2009b.)

Pelastakaa Lapset taistelee lasten oikeuksien puolesta kaikkialla maailmassa. Tavoitteena on parantaa välittömästi ja pysyvästi lasten elämää. Tämä tapahtuu laadukkaana ammatillisen työn, lapsipoliittisen vaikuttamisen ja auttamisen kautta. Pelastakaa Lapset tekee työtä lasta arvostavan, huomioivan, kuulevan, lapsilta oppivan sekä lapsille toivoa ja mahdollisuuksia antavan maailman puolesta. Toimintamuotoina ovat mm. vapaaehtoistoiminta, kotimaiset ja kansainväliset adoptiot, kummitoiminta, lasten hätäaputoiminta, lähialue- ja kehitysyhteistyöhankkeet sekä lasten tukiperhe-, sijaiskoti- ja lastenkotitoiminta eri puolilla Suomea. (Pelastakaa Lapset ry 2009b.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää postitetun kyselytutkimuksen avulla Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projektiin osallistuneiden lasten vanhempien ja muiden läheisten mielipiteitä Silta-tapaamisten merkityksestä. Tutkimukselle saatiin Pelastakaa Lapset ry:n kehittämispäälliköltä lupa.

6.1 Tutkimuksen rajaus ja tutkimuskysymys

Tutkimus rajattiin Silta-projektin tavoitteen *rakentaa siltaa lapsen. lastenkodin ja*

lapsen kodin välille ympärille. Tutkimuksessa keskityttiin selvittämään projektiin osallistuneiden vanhempien tai muiden läheisten arvioita ja mielipiteitä projektin vaikuttavuudesta.

Tutkimuksessa haettiin vastausta yhteen tutkimuskysymykseen: mitä palautetta vanhemmat tai läheiset antavat Silta-tapaamisista? Tutkimuskysymys asetettiin niin, että se olisi mahdollisimman avoin vanhempien mielipiteille.

6.2 Tutkimusaineiston hankintamenetelmä

Aineiston hankintamenetelmäksi valikoitui postitettava kyselytutkimus, koska se oli palautteen keräämisen kannalta asianmukaisin vaihtoehto vastaajien salassapitosuojan vuoksi. Lisäksi menetelmän etuna oli se, että aikataulu ja kustannukset voitiin arvioida kohtuullisen tarkasti. Se oli myös nopea ja vaivaton menetelmä tutkijoille. Yleisesti kyselytutkimuksilla on jokseenkin negatiivinen leima, ne koetaan pinnallisiksi ja merkityksettömiksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 184.) Lisäksi niiden heikkous on alhainen vastausprosentti, koska todellista kontaktia tutkijaan ei ole (Valli 2007, 106). Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen käyttö oli perusteltua siksi, että se lähetettiin tietylle ryhmälle, joille kyselyn aiheen arveltiin olevan tärkeä. Tällöin voitiin odottaa hyvää vastausprosenttia ja olettaa vastaajien suhtautuvan tutkimukseen vakavasti. (Hirsjärvi ym. 2004, 185.)

Kyselytutkimus lähetettiin kahdellekymmenelleyhdeksälle vanhemmalle tai muulle läheiselle, jotka olivat osallistuneet Silta-tapaamisiin yhden tai useamman kerran. Kyselyyn vastattiin nimettömänä. Kyselytutkimuksessa oli kaksi taustakysymystä, joilla selvitettiin vastaajan suhdetta lapseen ja osallistumiskertojen määrää Silta-tapaamisiin. Taustakysymyksiä aiheellisuus varmennettiin Silta-projektin projektipäälliköltä. Usein kyselylomakkeissa aloitetaan taustakysymyksillä, joissa voidaan kysyä esim. sukupuolta tai ikää. Taustakysymykset toimivat yleensä ns. selittävinä muuttujina, eli tutkittavaa ominaisuutta tarkastellaan niiden suhteen. Ne toimivat samalla

lämmittelykysymyksinä ennen varsinaista aihetta, jolloin vastaaja pääsee vähitellen mukaan. (Valli 2007, 103.)

Silta-projektin projektipäällikkö ja projektityöntekijä toimittivat kyselytutkimukset kohderyhmälle. Kyselytutkimusten oheen oli liitetty postimerkillä ja tutkimuksen tekijän osoitteella varustettu kirjekuori kyselyn palauttamista varten. Yksitoista kyselytutkimusta ohjattiin palautumaan Mattilan kotiosoitteeseen ja kahdeksantoista Tareniuksen kotiosoitteeseen. Vastatut kyselykaavakkeet ovat olleet ainoastaan tutkijoiden luettavissa. Näin toimimalla varmistettiin, että vastaajien henkilöllisyys ei tullut missään vaiheessa tutkimuksen tekijöiden tai tilaajien tietoon. Lisäksi kyselytutkimuksen mukana lähetettiin saatekirje, jossa selvitettiin tutkimuksen tekijöiden ja Silta-projektin yhteys ja se, että yksi tutkimusraportti luovutetaan Pelastakaa Lapset ry:n keskustuomiston kirjastoon ja Silta-projektille sekä annettiin ohjeet kyselykaavakkeen palauttamista varten. (LIITE 1.)

6.3 Tutkimuskysymysten muotoilu ja lomakkeen laadinta

Kyselykaavakkeen laadinta ja tutkimuskysymysten muotoilu vaativat aikaa ja syvällistä perehtymistä. Lopullista versiota edelsi useampia alustavia kyselykaavakkeita, joita testattiin opinnäytetyön opponijilla ja ohjaavalla opettajalla. Näin toimien voitiin tarkastaa näkökohtia ja korjata kysymysten muotoilua. Tavoitteena oli luoda selkeät kysymykset, joiden merkitys avautuisi mahdollisimman samana kaikille vastaajille. Erityisenä haasteena oli kysymysten muotoilussa ammatillisen kielen välttäminen. Esimerkiksi ei voitu käyttää avoin dialogisuus -termiä sellaisenaan, vaan piti kysyä jotakin avoimelle dialogisuudelle ominaista asiaa.

Alun perin ajateltiin esittää ainoastaan avoimia kysymyksiä, jotka sallivat vastaajien ilmaista itseään omin sanoin ja kertoa mitä heillä on todella mielessään. Opinnäytetyötä ohjaava opettaja esitti näkökulman, jonka mukaan ei ole itsestään selvää, että kaikki vastaajat kykenevät kirjoittamaan vastauksia. Tämän huomion pohjalta päädyttiin aineiston saannin varmistamaan kyselykaavakkeeseen. Tällä

tarkoitetaan sitä, että kyselykaavakkeeseen laadittiin taustakysymyksiksi kaksi monivalintakysymystä ja kahdeksan asteikkoihin eli skaaloihin perustuvaa kysymystä. Asteikkokysymyksissä esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee sen, miten voimakkaasti hän on samaa tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. Monivalintakysymykset sallivat myös vastata kysymyksiin niin, että se tuottaa vastauksia, joita on helpompi käsitellä ja analysoida. (Hirsjärvi ym. 2004, 188–193.)

Lisäksi laadittiin viisi avointa kysymystä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan tai kuvailemaan asioita. Rakenteella haluttiin varmistaa vastausten saanti siten, ettei vastaaminen edellyttänyt erityistä taitoa kirjoittaa. Avoimet kysymykset toimivat siis täydentävinä kysymyksinä eli ne toistivat sisällöltään asteikkokysymysten aiheita. Avoimissa kysymyksissä on lisäksi se etu, että vastausten joukosta voi nousta esiin hyviä ideoita (Valli 2007, 124).

Kysymykset laadittiin Silta-projektin taustalla olevan avoimen dialogisuuden teorian keskeisten sisältöjen pohjalta. Tämä teoreettinen lähestymistapa vanhempien mielipiteiden selville saamiseksi valikoitui Silta-projektin yhden tavoitteen edistää lapsen elämäntarinan eheytymistä ja lisätä lapsen ymmärrystä omaan elämäänsä – näkökulmasta.

Ylipäänsä minkäänlaisen uuden ymmärryksen syntymisen ensimmäinen ehto on dialogisen keskustelun kehittäminen monologisen kielen sijasta. Ammattiauttajilta tämä edellyttää nimenomaan ammattitaitoa dialogisen keskustelun synnyttämiseksi. Kysymyksissä pyrittiin saamaan esille oliko kaikilla mahdollisuus omien näkemyksiensä esittämiseen riippumatta siitä, kuinka eri- tai samankaltaisia ne olivat muihin nähden. Lisäksi avoimelle dialogille on ominaista keskustelun rakenne, jota ei etukäteen valmistella, vaan se syntyy kussakin keskustelutilanteessa sen tilanteen ehtojen mukaisesti. Kohtaamisissa etsitään asiantuntevia ratkaisuja ja hyvää yhteistoimintaa, josta syntyy ammattilaisten ja maallikoiden yhteinen aikaansaannos ja asiantuntemus. Lähtökohtana on, että kullakin on väistämättä oma käsityksensä, jota pyritään ymmärtämään. Näin uusi ymmärrys syntyy eri osapuolten rajalle, kun kenenkään näkemys ei tule ainoaksi oikeaksi määrittelyksi. (Seikkula ym. 2009, 56–57, 83.) Tämän ymmärryksen

arviointia vanhempien näkökulmasta pyrittiin saamaan selville kysymyksen asettelussa. Lisäksi avoimelle dialogisuudelle on ominaista puhumisen ja kuuntelemisen erottaminen. Tällä saadaan tilaa sekä kielen muodostumiselle ja omien ajatusten tunnustelulle keskustelutilanteessa että moniäänisille sisäisille dialogeille. Niissä on keskeistä myös subjektiivinen näkökulmiin pitäytyminen ja siten saavutettu reflektiivisyys eli itseen viittaavuus, omien ja toisten käsitysten näkeminen subjektin näkemyksinä ja omien tekojen näkeminen tekojen vastavuoroisessa virrassa. (Seikkula ym. 2009, 83.)

Kun kysymykset oli saatu valmiiksi, koottiin lomake, jossa ensimmäisenä olivat monivalintakysymykset. Kysymyksenasettelussa perusohjeena voidaan pitää sitä, että lomakkeen alkupuolelle sijoitetaan yleiset kysymykset ja spesifiset kysymykset lomakkeen loppupuolelle (Hirsjärvi ym. 2004, 192). Seuraavaksi lomakkeeseen laitettiin asteikkokysymykset ja viimeiseksi jätettiin avoimet kysymykset. Tällä järjestyksellä oletettiin varmistettavan aineiston saanti. Ajateltiin, että vastaajat vastaavat helpommin asteikkokysymysten väittämiin. Lomakkeen pituutta kannattaa myös miettiä huolellisesti. Liian pitkä lomake saa vastaajan luopumaan vastaamisesta jo ennen kuin tutustuu siihen tarkemmin. (Valli 2007, 104.) Kyselylomakkeessa oli yhteensä 15 kysymystä, joiden ajateltiin riittävän palautteen kannalta.

6.4 Aineiston analysointi ja tulokset

Aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. Tutkimukseen valittiin analyysitapa, joka parhaiten vastaa tutkimuskysymykseen. (vrt. Hirsjärvi ym. 2004, 212.) Analyysissa tärkeintä oli selvittää vanhempien mielipiteitä Silta-projektista.

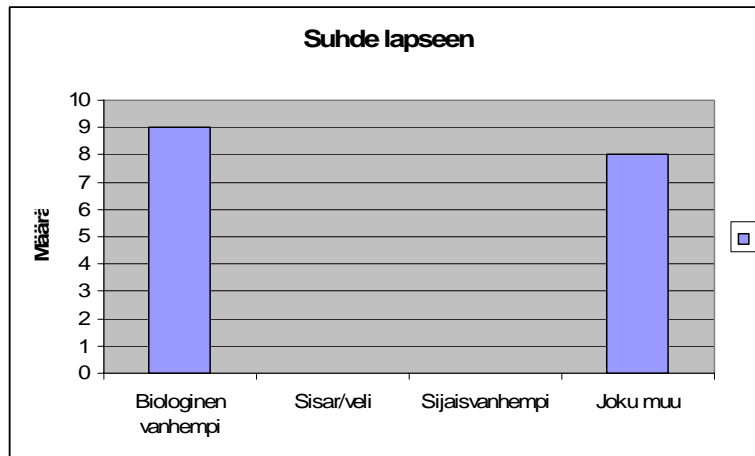
Aineisto koostui 17 vastauksesta, jolloin vastausprosentiksi saatiin 59 %. Aineiston analysointi aloitettiin lukemalla aineisto useampaan kertaan, jolloin aineistosta muodostui kokonaisnäkemys (Kananen 2008, 94). Tämän jälkeen vastaukset numeroitiin. Aineisto purettiin niin, että kunkin kysymyksen vastaukset koottiin erillisille papereille. Vastaukset olivat numerojärjestyksessä kussakin paperissa. Esim. kyselykaavake yhden vastaukset olivat merkitty numerolla 1

jokaisessa paperissa. Näin oli helpompi seurata eri papereista saman vastaajan vastauksia. Kaikissa papereissa vastauksen yhteydessä oli tieto vastaajan suhteesta lapseen ja Silta-tapaamisiin osallistumiskertojen määrä.

Kyselykaavakkeessa olevista monivalinta- ja asteikkokysymyksistä tehtiin kuvioita vastausten lukemisen helpottamiseksi. Kuviotyyppejä on poikkileikkaus (tiedonkeruu on tapahtunut yhdellä kerralla). Poikkileikkauskuvioista (kuviot 1–6) löytyvät X- ja Y-akselit, joista Y-akselilla on kuvattu ilmiötä, tässä tapauksessa vastaajien määrää eli lukuisuutta. Kuvion X-akseli kuvaa muuttujien arvoja eli näissä kuvioissa sitä, mitä kysyttiin. Kuvio havainnollisti vastaajien mielipiteiden jakautuman. Tämä helpotti oleellisesti tutkimustulosten tarkastelua myös tutkijoiden kannalta. Kuvioissa muuttujat on jaettu määrällisiin eli kvantitatiivisiin ja laadullisiin eli kvalitatiivisiin muuttujiin. Kvantitatiivisuudella tarkoitetaan ominaisuuksia, joita mitattaessa voidaan käyttää jonkinlaista mittayksikköä esim. ikä, henkilömäärä tms. Näissä kuvioissa on mitattu henkilömäärää.

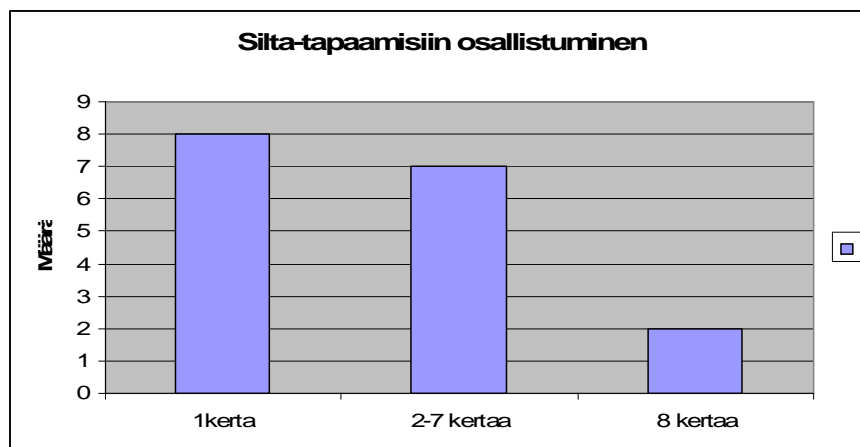
Kvalitatiivisuudella taas tarkoitetaan ominaisuuksia, joita ei voi mitata mittayksiköllä, vaan muuttujien arvot muodostuvat keskenään erilaisista, toisensa pois sulkevista luokista, kuten esim. sukupuoli, siviilisääty tms. Tässä tutkimuksessa luokat olivat suhde lapseen, osallistumiskertojen määrä jne.

Kuvioihin vaikuttaa myös se, millaisia arvoja muuttuja voi tutkimuksessa saada. Muuttujat voivat olla joko jatkuvia tai epäjatkuvia. Näissä kuvioissa on käytetty epäjatkuvia muuttujia, eli muuttuja voi saada vain tiettyjä, ennalta määrättävissä olevia arvoja. Kahden peräkkäisen arvon väliin ei voi muodostaa uutta arvoa. (Hirsjärvi ym. 2004, 304–306.)

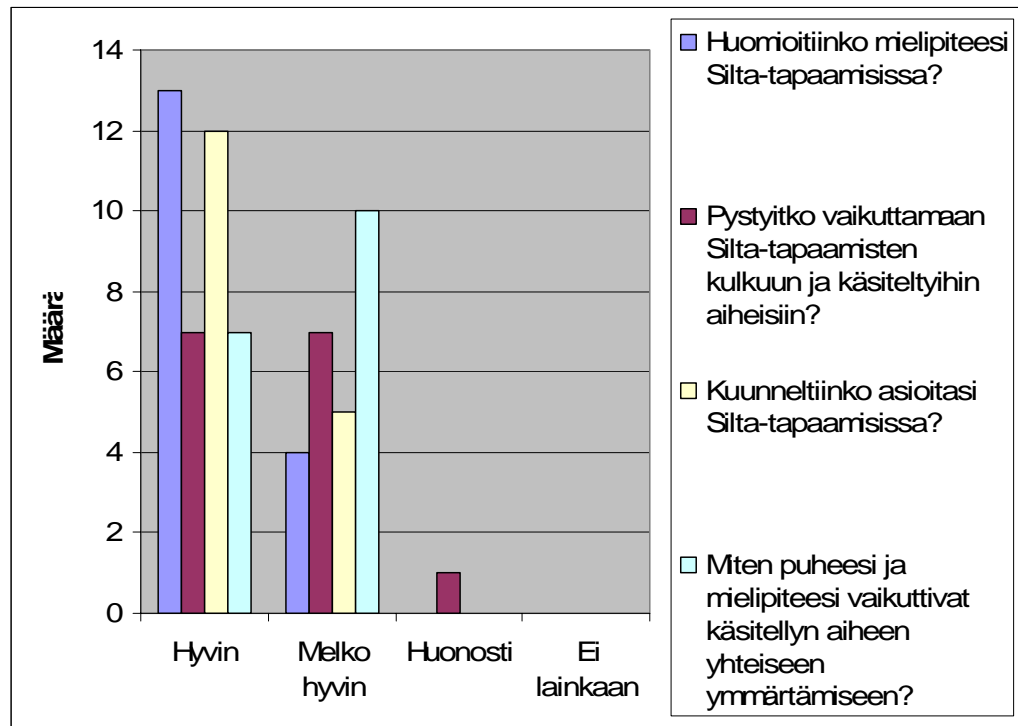
KUVIO 1. Vastaajien suhde lapseen

Kyselyyn vastanneista lapsen biologisia vanhempia oli 9 ja muita lapselle läheisiä oli 8. Kukaan vastaajista ei ollut lapsen sijaisvanhempi eikä lapsen sisar tai veli (kuvio1).

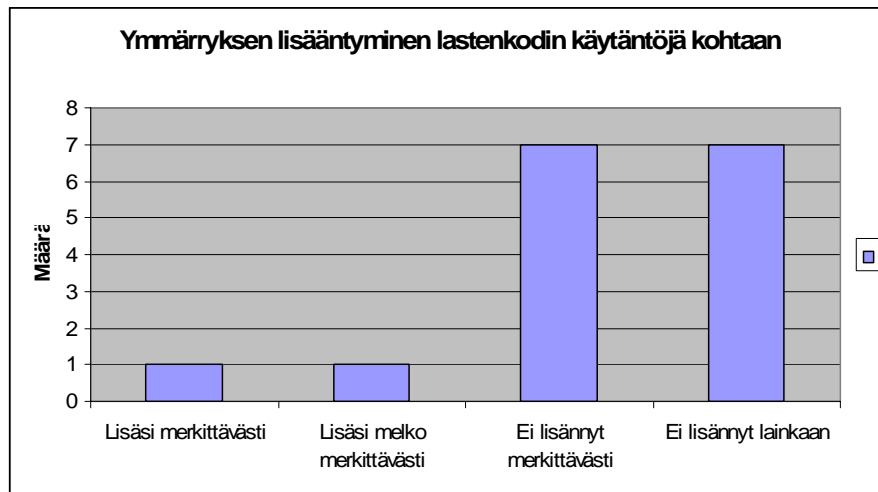
KUVIO 2. Vastaajien osallistumiskerrat Silta-tapaamisiin

Vastaajista 8 oli osallistunut tapaamisiin kerran, 7 oli osallistunut 2-7 kertaa ja 2 oli osallistunut 8 kertaa. Osallistumiskertojen määrän kysymisen kolmella vaihtoehdolla katsottiin riittävän, koska tutkimuskysymyksen kannalta ei ole oleellista tietää vastaajien osallistumiskertojen määrää, mutta sitä voi myös tarkastella (kuvio 2).

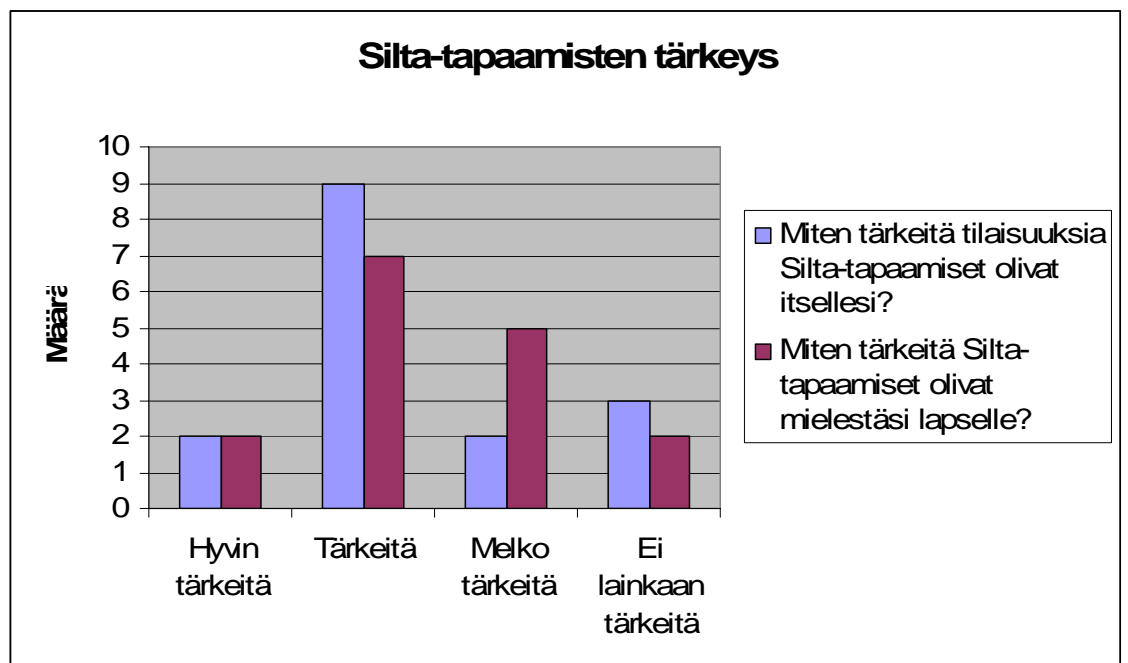
KUVIO 3. Vastaajien mielipiteet Silta-tapaamisiin liittyviin kysymyksiin

Kuvion 3 vasemmassa reunassa on eritelty kysymykset, jotka tulkitaan pylväiden värien mukaan. 13 vastaajan mielestä heidän mielipiteensä huomioitiin Silta-tapaamisissa hyvin ja 4 vastaajan mielestä melko hyvin. 7 vastaajista koki, että he pystyivät vaikuttamaan tapaamisten kulkuun ja käsiteltyihin aiheisiin hyvin tai melko hyvin. 1 vastaaja oli sitä mieltä, että hän pystyi vaikuttamaan huonosti. 12 vastaajan mielestä heidän asioitaan kuunneltiin Silta-tapaamisissa hyvin ja 5 vastaajan mielestä melko hyvin. 7 vastaajaa koki, että heidän puheensa ja mielipiteensä vaikuttivat käsitellyn aiheen yhteiseen ymmärtämiseen hyvin ja 10 vastaajaa koki, että melko hyvin.

KUVIO 4. Vastaajien arvio ymmärryksen lisääntymisestä lastenkodin käytäntöjä kohtaan Silta-tapaamisten myötä

7 vastaajaa oli sitä mieltä, että Silta-tapaamiset eivät lisänneet merkittävästi tai eivät lisänneet lainkaan heidän ymmärrystään lastenkodin käytäntöjä kohtaan. 1 vastaajan mielestä tapaamiset lisäsivät ymmärrystä melko merkittävästi ja 1 vastaajan mielestä merkittävästi (kuvi 4).

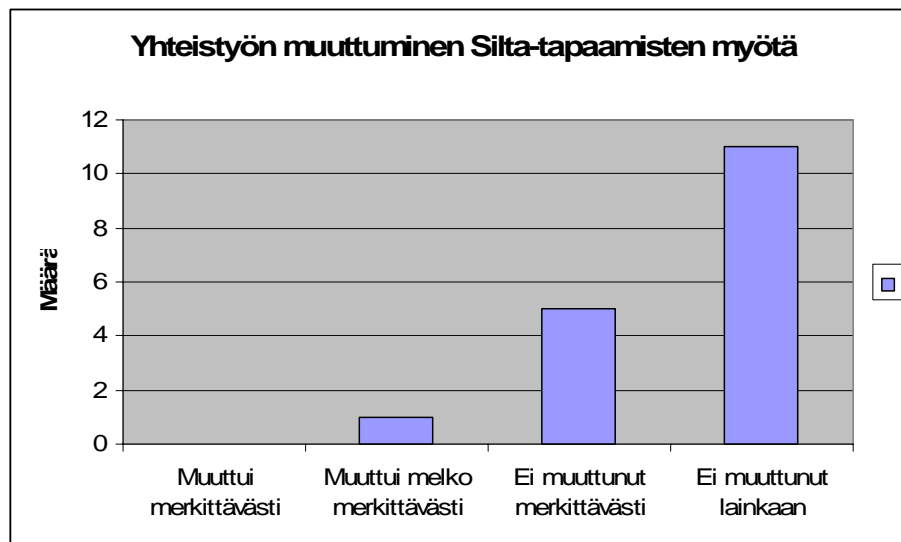
KUVIO 5. Silta-tapaamisten tärkeys vastaajille ja lapsille

Kuvion 5 vasemmassa reunassa on eritelty kysymykset, jotka koskevat vastaajan henkilökohtaista mielipidettä ja hänen näkemystään lapsen mielipiteestä.

Kysymykset tulkitaan pylväiden värien mukaan. 2 vastaajaa koki Silta-tapaamiset hyvin tärkeiksi heille itselleen, 9 vastaajaa koki tärkeiksi ja 2 vastaajaa melko tärkeiksi. 3 vastaajaa ei pitänyt niitä lainkaan tärkeinä.

Kahden vastaajan mielestä Silta-tapaamiset olivat lapselle hyvin tärkeitä ja 7 vastaajan mielestä tärkeitä ja 2 mielestä melko tärkeitä. Kahden vastaajan mielestä tapaamiset eivät olleet lainkaan tärkeitä lapselle.

KUVIO 6. Vastaajien arvio yhteistyön muuttumisesta Silta-tapaamisten myötä

Kuviossa 6 eritellään vastaajien arvio yhteistyön muuttumisesta Silta-tapaamisten myötä tai niiden jälkeen. 11 vastaajaa oli sitä mieltä, että yhteistyö lastenkodin kanssa ei ollut muuttunut lainkaan Silta-tapaamisten myötä. 5 vastaajan mielestä se ei ollut muuttunut merkittävästi. Yksi vastaaja koki yhteistyön muuttuneen helpommaksi ja paremmaksi melko merkittävästi. Kenenkään mielestä yhteistyö ei ollut muuttunut merkittävästi.

Avoimia kysymyksiä oli 5 kappaletta ja niissä kysyttiin samoja asioita kuin asteikkokysymyksissä. Avoimet kysymykset analysoitiin numeroimalla vastaukset ja kokoamalla ne erillisille papereille. Vastaukset olivat numerojärjestyksessä kussakin paperissa. Esim. kyselykaavake yhden vastaukset olivat merkitty numerolla 1 jokaisessa paperissa. Vastauksia tarkasteltiin ja lähdettiin

ryhmittelemään asiasisältöjen mukaisesti. Vastauksien perusteella ryhmittely voitiin tehdä *positiiviseen, neutraaliin ja negatiiviseen palautteeseen*. Joistakin vastauksista laskettiin myös vastaajan suhdetta lapseen sekä Silta-tapaamisiin osallistumiskertojen määrää. Yksi vastaaja (biologinen vanhempi) ei ollut vastannut avoimiin kysymyksiin ollenkaan.

Kysymyksessä 11 pyydettiin kuvailemaan, miten vastaajien mielestä heidän ja lastenkodin kanssakäyminen oli muuttunut Silta-tapaamisten myötä tai niiden jälkeen?

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kanssakäyminen oli saattanut muuttua aavistuksen vapaammaksi. Hän kuvaili kanssakäymisen muuttumista seuraavasti:

Ehkä aavistuksen vapaammaksi.

Yhdestä vastauksesta ilmeni, että yhden tapaamiskerran jälkeen oli vaikea arvioida kanssakäymisen muuttumista.

Vastaajista kymmenen oli sitä mieltä, että kanssakäyminen ei ollut muuttunut Silta-tapaamisten myötä. Viidessä vastauksessa ei ollut vastattu suoraan kysymykseen. Vastauksissa oli kerrottu sellaisia asioita, joita ei voi tässä tutkimuksessa mainita tunnistettavuuden vuoksi.

Henkilö, jonka mielestä kanssakäyminen oli muuttunut aavistuksen vapaammaksi, oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin yhden kerran. Niistä vastaajista, joiden mielestä kanssakäyminen ei ollut muuttunut (10 vastaajaa) seitsemän oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin yhden kerran. Näistä vastaajista kahdeksan oli biologisia vanhempia. Seitsemän vastaajaa oli osallistunut Silta-tapaamisiin vain kerran..

Kysymyksessä 12 pyydettiin kertomaan, miten vastaajien mielestä lastenkodin henkilökunnan yhteistyö heidän kanssaan oli muuttunut Silta-tapaamisten myötä tai niiden jälkeen?

Yksi vastaaja koki niin, että henkilökunnan tapa puhua hänelle oli muuttunut vapaammaksi ja ehkä vähemmän viralliseksi.

Puhuminen on vapaampaa eikä ehkä niin virallista.

Vastaajista yksitoista oli sitä mieltä, että yhteistyö henkilökunnan taholta ei ollut muuttunut, mutta joidenkin vastaajien mielestä yhteistyövaikeuksia ei ole ollut aiemminkaan.

Ei mitenkään.

Pysynyt samana.

Välillämme ei ole ollut yhteistyövaikeuksia.

Ei mitenkään. Kaikki on niin kuin pitääkin.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että ei tiedä.

Muissa neljässä vastauksessa ei ollut vastattu suoraan kysymykseen. Vastauksista kuitenkin nousi esiin hyviä arvioita, kuten se, että Silta-tapaamiset ovat tuoneet yhteistä näkemystä.

Tuonut yhteistä näkemystä.

Henkilö, jonka mielestä henkilökunnan yhteistyö oli parantunut, oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin yhden kerran. Henkilö, joka ei osannut vastata, oli osallistunut tapaamisiin yhden kerran. Niistä vastaajista (11 vastaajaa), joiden mielestä yhteistyö ei ollut muuttunut, seitsemän oli osallistunut enemmän kuin yhden kerran Silta-tapaamiseen. Näistä vastaajista seitsemän oli biologisia vanhempia.

Kysymyksessä 13 pyydettiin vastaajia kuvailemaan, miten heidän oma suhtautumisensa oli muuttunut Silta-tapaamisten myötä tai niiden jälkeen?

Kaksi vastaajaa kuvaili suhtautumisensa muuttuneen oman ymmärryksensä lisääntymisenä ja avoimuuden parantumisena. Vastaajan mielestä hänen ymmärryksensä oli lisääntynyt nimenomaan lapsen elämästä.

Oli helpotus kertoa asioita todellisesta elämästä.

Yhdeksän vastaajan mielestä heidän suhtautumisensa ei ollut muuttunut mitenkään. Yhdessä vastauksessa ei ollut suoraan vastattu kysymykseen, mutta vastauksessaan vastaaja ilmaisi, että olisi toivonut vastaavanlaisia tapaamisia jo vuosia aikaisemmin yhteisön tavoitteiden ja kumppanuuden kannalta.

Viidessä vastauksessa ei ollut vastattu kysymykseen, mutta niissä kuvailtiin Silta-tapaamisia tärkeiksi ja hienoiksi tilaisuuksiksi, joissa lasten ja vanhempien väliset suhteet tulivat näkyvämmiksi ja menneisyyden hyvät asiat nousivat esiin.

*Lapsen ja vanhemman väliset suhteet tulevat näkyvimmiksi.
Historiassa on myös hyviä asioita, ei pelkkää tuskaa.*

Lapselle tärkeää tietää miten monta merkittävää ihmistä kuuluu hänen elämäänsä.

Vastaajista, joiden mielestä heidän suhtautumisensa ei ole muuttunut mitenkään, kaksi oli osallistunut tapaamisiin kahdeksan kertaa ja neljä enemmän kuin kerran. Kaikki kuusi vastaajaa ovat biologisia vanhempia. Ja vastaaja, jonka mielestä avoimuus oli lisääntynyt, oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin yhden kerran. Vastaaja, joka koki, että ymmärtää syy-seuraussuhteita paremmin oli osallistunut yhden kerran tapaamisiin. Nämä vastaajat, jotka kokivat suhtautumisensa muuttuneen, olivat molemmat lapselle läheisiä muita henkilöitä.

Kysymyksessä 14 vastaajilta kysyttiin, mitä mieltä he olivat Silta-tapaamisista?

Kaksikolmasosaa (10) vastaajista piti tapaamisia hyvinä ja hyödyllisinä itsensä ja lapsensa kannalta.

Erittäin antoisia, kaikissa tapaamisissa tuli jotain uutta ja antoisaa, pettymyksiä ja epäonnistumisia oli vaikea kertoa, mutta halusin olla rehellinen ja kertoa kaikki positiiviset ja negatiiviset asiat.

Hyvä kokemus ja avartaa eri asioita, joita ei ole ehkä tullut ajatelleeksi.

Hyvä juttu! Haluaisin laajeneman myös perhesijoituksiin. Monella ei muistoja, on pimeitä aukkoja.

Hyödyllisiä lapsen ja itseni kannalta. Haluan että minun ja lapsen välinen yhteys säilyy aina – haluan olla tukena lapselle jos mahdollista.

Tapaaminen oli ok.

Tosi hienot tapaamiset.

Asioiden kulku ehkä selkiintyy mm. aikajanan teon myötä.

Jotkut vastaajista kokivat, että tapaamiset eivät antaneet mitään uutta.

Vanhojen juttujen kertomista. Olihan se kiva jutella.

Oli ihan hyvä asia.

Ehkä voi sopia joillekin. Meille siinä ei ollut mitään erikoista antia.

Yksi vastaajista koki Silta-tapaamiset lieväksi ”pakkopullaksi”.

Ymmärrän projektin teoreettisen mielekkyyden ja hyvän tarkoitusperän, mutta muuten niissä on ollut lievä ”pakkopullan” maku. En kuitenkaan tuomitse niitä, enkä myöskään pysty sanomaan olisiko käsikirjoitusta pitänyt muuttaa.

Niistä kymmenestä positiivista palautetta antaneesta, kolme vastaajaa oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin kerran ja yksi vastaaja kahdeksan kertaa. Heistä viisi oli biologisia vanhempia. Vastaaja, joka koki ”lievää pakkoa” osallistua tapaamisiin, oli osallistunut enemmän kuin yhden kerran ja hän oli myös biologinen vanhempi.

Kysymyksessä 15 vastaajia pyydettiin kuvailemaan, miten heidän mielestään Silta-projekti oli muuttanut lapsen näkemystä omasta elämästään?

Vastaaajista seitsemän oli sitä mieltä, että lapsen näkemys omaan elämään Silta-projektin myötä ei ollut muuttunut mitenkään.

Ei mitenkään lapsi on pienestä pitäen oppinut tuntemaan sukuaan ja hänelle on kerrottu taustoista molempien vanhempien puolelta.

Ei mitenkään. Lapsi tiesi asiat jo aikaisemmin. Kotona on puhuttu asiat aina selviksi.

Tämä lapsi tiesi todellakin miten asiat olivat.

Ei ole muuttanut oleellisesti tai ainakaan en ole huomannut vaikutusta.

Vastaaajista neljä ei osannut vastata kysymykseen lapsensa puolesta.

En osaa sanoa.

En osaa oikein vastata tähän kysymykseen ollenkaan.

En tiedä.

Vastauksissa viidessä arvioitiin lapsen näkemyksen omaan elämäänsä muuttuneen niin, että hänelle oli selvinnyt asioita menneisyydestä, hän oli saanut vastauksia miksi kysymyksiin, sitä kautta hänen mielenrauha oli lisääntynyt ja syyllisyys omaan itseensä oli vähentynyt. Ymmärrys vanhempia kohtaan oli lisääntynyt ja suhde omaan vanhempaan oli syventynyt.

Se on selkiintynyt ja tuonut käsityksen huostaanotosta myös vanhemman kannalta.

Ehkä muistot lapsuudesta ovat kirkastuneet hieman ja suhde omaan äitiin syventynyt.

Hänelle on selvinnyt asioita, joita on pohtinut mielessään ja hän on saanut tietoa moneen miksi kysymykseen ja saanut mielenrauhaa siitä. Eikä tarvitse pohtia syyllisyyttä suhteessa itseensä. Ymmärrystä lisännyt myös suhteessa vanhempiin.

Lapsi on kuullut vähän enemmän menneisyydestään. Siitä mitä valokuvat ei kerro.

Vastaaajista, jotka olivat arvioineet lapsen näkemyksen omaan elämäänsä muuttuneen, oli biologisia vanhempia kaksi ja he olivat osallistuneet tapaamisiin

enemmän kuin yhden kerran. Kolme vastaajaa, jotka olivat arvioineet lapsen näkemyksen omaan elämäänsä muuttuneen, olivat lapselle läheisiä muita henkilöitä ja olivat osallistuneet tapaamisiin yhden kerran. Vastaajista (7), joiden mielestä Silta-projekti ei ollut muuttanut lapsen näkemystä omaan elämäänsä, oli viisi biologisia vanhempia, joista kaksi oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin yhden kerran. Vastaajista (4), jotka eivät osanneet arvioida lapsensa näkemystä omaan elämäänsä, ainoastaan yksi oli osallistunut tapaamisiin enemmän kuin kerran ja heistä kolme oli lapselle läheisiä muita henkilöitä.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Olisi tärkeää, että tutkimuksen luotettavuus pystyttäisiin tuomaan esiin hyvänä kokonaisuutena eikä pelkkänä luotettavuuskriteerien luettelona. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 141.)

Tutkija itse on yksi luotettavuuden kriteereistä sekä hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimuksessa tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Luotettavuuden arviointia tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, tutkimiseen, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, tutkimustulosten tarkasteluun ja johtopäätöksiin. Tutkijan on pystyttävä perustelemaan tutkimustekstissään, mistä valintojen joukosta valinta tehdään, mitä nämä ratkaisut olivat ja miten hän on ratkaisuihin päätenyt. Ratkaisuja tulee myös arvioida, olivatko ne tarkoituksenmukaisia ja toimivia. (Vilka 2005, 158–159.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kohentaa tutkijan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava totuuden mukaisesti ja selvästi. (Hirsjärvi ym. 2004, 217.) Tässä tutkimuksessa pyritään selostamaan tarkasti tutkimuksen eri vaiheet sekä se, miten aineisto kerättiin ja analysoitiin.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, ovatko vastaajat tulkinneet kyselylomakkeen kysymykset saman lailla, miten tutkijat ovat sen tarkoittaneet. Varmasti ei koskaan voida tietää, kuinka rehellisesti ja huolellisesti vastaajat ovat

vastanneet kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.) Tutkimuksessa on perehdytty huolellisesti postikyselykaavakkeen tekoon ja laadittu kysymykset siten, että vastaajien tulkinat kysymyksiin vastaisivat tutkijoiden tarkoitusta. Postikyselyssä on oma riskinsä onnistumisen kannalta, koskaan ei voida lopulta tietää, kuka kyselyyn on todellisuudessa vastannut. Tämä voi vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen, mutta kyseessä on Vallin mukaan vain marginaali-ilmiö, joka voidaan huomioida tutkimuksen ja kyselyn suunnittelussa. Kyselyyn liitettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksesta ja motivoitiin vastaamaan sekä annettiin vastaajille muutamia ohjeita. (Valli 2007, 106.)

Kvalitatiivisen aineiston saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan aineiston riittävyttä. Samat asiat alkavat kertautua vastauksista. Jo näinkin pienessä otoksessa kuin tämän tutkimuksen aineisto oli, alkoivat vastaukset kertautua. Tältä osin aineisto oli riittävä ja se lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 182.)

Avointen kysymysten huono puoli on se, että niihin helposti jätetään vastaamatta ja että vastaukset ovat ylimalkaisia tai epätarkkoja. Aina vastaaja ei myöskään vastaa suoraan kysymykseen, vaan sen vierestä. (Valli 2007, 124.) Sekä asteikko- että avoimet kysymykset tuottivat samanlaisia vastauksia. Molemmista kysymystyylien vastauksista löytyi suunnilleen samat määrät positiivisia, neutraaleja ja negatiivisia arvioita. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimustyön eettisiä kysymyksiä voidaan tarkastella tutkimuksen ja tutkimusprosessin kannalta. Tutkimusaihe tulee valita niin, että sen tuloksia voisi hyödyntää ja niillä olisi merkitystä yhteiskunnan hyvinvoinnin ja kehittymisen kannalta. (Kananen 2008, 133.) Kuten tässä tutkimuksessakin on eri lähteiden kautta tuotu esiin, perheen tukeminen, vanhempien aseman huomioiminen ja lapsen oikeus säilyttää suhteensa perheeseensä, on korostetusti esillä nykyisessä lastensuojelussa ja sijaishuollossa. Lisäksi kommunikaatitaitoja pyritään parantamaan ja syventämään korostaen työn avoimuutta ja reflektiivisyyttä sekä arjen konkreettisia tekoja (Bardy 2009, 4). Tutkimus voi myös edesauttaa muutosta, jonka tuloksena lapsi ymmärretään yleisesti aidosti oman elämänsä subjektina, tulkitsijana ja vaikuttajana. Lapsen äänen saaminen kuuluviin entistä

paremmin on siis pitkän ajan tavoite, jossa voimme edistyä askel askeleelta. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 303.) Tästä näkökulmasta käsin tutkimus kestää tieteellistä eettistä tarkastelua ja tuottaa hyödyllistä tietoa erityisesti lastensuojelulaitoksissa tehtävälle ja kehitettävälle perhetyölle.

Laadulliseen aineistoon liittyy paljon luottamuksellista tietoa. Materiaalin käyttö vaatii aina luvan. (Kananen 2008, 135.) Tutkimusluvan myöntäminen ja vastaajien anonyymius puoltavat tutkimuksen eettisyyttä. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Tutkimuksessa on suunnitteluvaiheesta lähtien otettu huomioon vastaajien yksityisyyden suojan loukkaamattomuus suunnittelemalla aineiston keruu huolellisesti. Tutkimustiedot ovat luottamuksellisia, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua asianmukaisella tavalla.

Laadullisissa tutkimuksissa suorat sitaatit ovat tarpeellisia tulkinnan todistusarvon lisäämiseksi tai esimerkiksi tyyppitapauksesta (Kananen 2008, 136). Tässä tutkimuksessa suoria sitaatteja on kirjattu raporttiin sekä luotettavuuden esiintuomiseksi että esimerkin vuoksi mahdollisimman paljon. Kuitenkaan kaikkia vastauksia ei ole voitu tuoda esiin niiden tunnistettavuuden vuoksi.

7 TULOSTEN TARKASTELUA

Yleensä tutkimuksissa analysointivaiheen jälkeen tutkija pyrkii tulkitsemaan ja selittämään analysoinnin tuloksia sekä selkiinnyttämään esiinnousevia merkityksiä (Hirsjärvi ym. 2004, 213). Tässä tutkimuksessa pyritään välttämään tulkitsemista. Tutkimuksen tuloksia tarkastellaan tutkimuskysymyksen pohjalta Mitä palautetta vanhemmat tai läheiset antavat Silta-tapaamisista? Ensisijaisesti ollaan kiinnostuneita koko siitä palautteesta, mitä vanhemmat ovat antaneet. Palautetta on tarkasteltu Silta-projektin tavoitteesta rakentaa siltaa lapsen, lapsen kodin ja lastenkodin välille. Sen lisäksi tuloksia tarkastellaan Silta-projektin avoimen dialogisuuden taustateorian näkökulmasta ja sen haasteiden kautta. Vanhemmuutta tarkastellaan monivalintakysymysten perusteella.

Tutkimuksen tuloksellisuuden kannalta merkittävää oli saadun palautteen määrä ja laatu. Vastausprosentti oli hyvä, kuten viidennen luvun ensimmäisessä alaluvussa on etukäteen arveltu. Avoimiin kysymyksiin oli vastattu kuvailevasti ja kerronnallisesti. Tältä osin tutkimustulosta voi pitää hyvänä.

7.1 Lapsen vanhempien ja muiden läheisten palaute

Tulosten perusteella näyttää siltä, että valtaosa vastaajista oli ollut tyytyväinen Silta-tapaamisiin. Suurin osa koki, että heidän mielipiteensä huomioitiin ja heidän puhumiaan asioita kuunneltiin hyvin Silta-tapaamisissa. Edelleen suurempi osa oli sitä mieltä, että he pystyivät vaikuttamaan Silta-tapaamisten kulkuun ja käsiteltyihin aiheisiin hyvin. Sen sijaan hienoinen enemmistö koki, että heidän puheensa vaikutus yhteisen ymmärryksen muodostumiseen toteutui melko hyvin eikä hyvin. Tässä kohdassa on nähtävissä pieni, mutta selkeä ero.

Lisäksi vastaajat arvioivat Silta-tapaamiset heille ja heidän lapsilleen tärkeiksi, muutamit jopa hyvin tärkeiksi tilaisuuksiksi. Sama positiivinen näkökulma välittyy niin asteikko kuin avointen kysymysten vastauksista. Muutamit vastaajista eivät pitäneet Silta-tapaamisia heille itselleen ja heidän lapsilleen tärkeinä tilaisuuksina. Kaikkien vastaajien mielestä Silta-tapaamiset olivat hyviä tilaisuuksia silloinkin, kun ne eivät varsinaisesti olleet antaneet mitään uutta. Jonkun mielestä niitä olisi ollut syytä järjestää jo vuosia aiemmin. Kaikki vastaajat olivat kirjoittaneet johonkin avoimeen kysymykseen pitävänsä Silta-tapaamisia hyvinä tilaisuuksina. Eroja syntyi lähinnä vastaajien arvioissa Silta-tapaamisten tärkeydestä. Tapaamisten ansiosta lasten ja heidän vanhempiensa suhteet tulivat näkyvämmiksi ja menneisyyden hyvät asiat nousivat esiin. Tapaamisissa oli mahdollisuus kertoa rehellisesti hyvistä ja huonoista asioista. Tapaamiset olivat toistuvasti antoisia ja avartavia kokemuksia. Kaiken kaikkiaan yhteinen näkemys ja ymmärrys olivat lisääntyneet.

Vaikka Silta-tapaamisiin itsessään oltiin tyytyväisiä, suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että ne eivät lisänneet merkittävästi tai eivät lisänneet lainkaan heidän ymmärrystään lastenkodin käytäntöjä kohtaan. Ainoastaan kaksi vastaajaa koki

ymmärryksensä lisääntyneen tältä osin. Vaikka useimpien mielestä Silta-tapaamiset eivät olleet muuttaneet heidän yhteistyötään ja kanssakäymistään lastenkodin kanssa aiempaa helpommaksi ja paremmaksi, löytyi kuitenkin vastaajia, joiden mielestä yhteistyö oli muuttunut parempaan suuntaan, joskaan ei merkittävästi. Henkilökunnan tekemä yhteistyö vanhempien tai lapselle läheisten henkilöiden kanssa ei ollut juuri muuttunut Silta-tapaamisten seurauksena. Ainoastaan yksi vastaaja arvioi havainneensa pientä vapautumista henkilökunnan vuorovaikutustavassa hänen kanssaan.

Muutamien vastaajien mielestä Silta-tapaamiset olivat muuttaneet heidän suhtautumistaan ymmärtäväisemmäksi ja avoimemmaksi. Ymmärrys oli lisääntynyt nimenomaan lapsen elämää kohtaan. Valtaosa ei kuitenkaan nähnyt muutoksia omassa suhtautumistavassa. Vastaajien arviot Silta-projektin vaikutuksista lapsen näkemyksen muutokseen oman elämänsä suhteen, jakautuivat kolmeen osaan. Reilu kolmannes oli sitä mieltä, että lapsen näkemys ei ollut muuttunut mitenkään. Vajaa kolmannes oli sitä mieltä, että lapsen näkemys omaan elämäänsä oli muuttunut. Viimeinen kolmannes ei osannut vastata lapsensa puolesta.

7.2 Vanhemmuuden esiintulo

Sijaishuollossa perhetyön tavoitteena on tukea vanhempia selviytymään itsenäisessä elämässä, ohjata heitä kasvatusasioissa, pyrkiä normalisoimaan perhesuhteita ja motivoida vanhempia heidän ongelmiansa ratkaisemiseen. Lisäksi biologista perhettä, laitosta ja lasta pyritään lähentämään toisiinsa ja siten ylläpitämään suhteita lapsen verkostoon. Perhe on yhteistyökumppani, jonka kanssa yhteistyössä pyritään löytämään ratkaisuja heidän ongelmiinsa. Perhetyön tuloksellisuutta on vaikea mitata, sillä perheen tilanteeseen vaikuttavat monet tekijät. (Järvinen ym. 2007, 48, 211.) Voidaankin sanoa, että lastenkodissa kaikki vanhempien kanssa tehtävä työ liittyy vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemiseen (Laakso 2009, 259).

Biologisen vanhemmuuden ensisijaisuus lapsen lähiverkostoissa nousee vastauksista esiin. Vastaajista yhdeksän oli lapsen biologisia vanhempia. Tämän lisäksi etusijalla on biologinen suhde lapseen. Muista vastaajista valtaosa oli lapselle sukua. Biologisten vanhempien osallistumisessa Silta-tapaamisiin oli huomattava ero verrattuna muihin läheisiin. Yhtä lukuun ottamatta kaikki biologiset vanhemmat olivat osallistuneet tapaamisiin useita kertoja, muutamat jopa kahdeksan kertaa. Muut lapselle läheiset henkilöt olivat osallistuneet tapaamisiin, yhtä lukuun ottamatta, vain yhden kerran. Tuloksissa ilmeni se, että osallistumiskertojen määrä tai vastaajan suhde lapseen ei vaikuttanut arviointiin. (LIITE 3.)

7.3 Avoin dialogisuus

Avoimissa dialogeissa keskeistä on, että vuoropuheluihin osallistuvat henkilöt ovat kytkeytyneitä ilmiöön arkielämän tai henkilökohtaisten ammattitehtäviensä kautta. Ymmärrys, jota muodostetaan, on juuri niiden ihmisten välille muodostuvaa, jotka ovat asiaan osallisia. Käytännössä toteutuu monikielisuuden ja sosiaalisten kielten ajatus. (Seikkula & Arnkil 2009, 82–83.)

Vastauksista näkyy monien avoimelle dialogisuudelle ominaisten seikkojen toteutuminen Silta-tapaamisissa. Avoimissa dialogeissa pyritään synnyttämään puhetta, keskustelua. Tämä edellyttää samansukuista tapaa olla keskustelusuhteessa kysymyksiä esittäessä. Kysymykset pitää esittää ymmärrettävällä kielellä, kysyä konkreettisia tekoja ja tapahtumia, edetä hitaasti jättäen aikaa vastausten muotoilemiseen ja oikeiden sanojen etsimiseen. Herkkyyttä tarvitaan puhujien tunteenomaiselle kokemukselle ja ruumiin viesteille. (Seikkula ym. 2009, 86.) Vastaajilla oli ollut mahdollisuus esittää mielipiteitään ja heidän kokemuksensa mukaan heidän mielipiteensä oli huomioitu. He olivat myös pystyneet vaikuttamaan tapaamisten kulkuun. Heidän puheellaan ja mielipiteellään oli ollut vaikutusta tapaamisissa käsiteltyjen aiheiden yhteiseen ymmärtämiseen. Perusedellytys avoimessa dialogisessa keskustelussa on, että kaikkien mielipiteet hyväksytään ehdottomasti. Eroa ei tehdä eri lausumien välillä vaan kaikki puheenvuorot ovat ääniä jaetun ymmärryksen

muodostumisessa. (Seikkula ym. 2009, 87.) Edellisissä arvioissa hyvin toteutuneet seikat eivät olleet kuitenkaan vaikuttaneet yhteisen ymmärryksen muodostumiseen vastaajien mielestä riittävästi.

Aineistosta nousee esiin se, että vastaajat eivät näe muutosta kanssakäymisessä omalta tai lastenkodin puolelta. Heidän mielestään heidän oma ymmärryksensä lastenkodin suhteen ei ole lisääntynyt. Samoin he eivät näe lasten näkemyksen muuttuneen omaan elämäänsä. Tämä ei ole mitenkään yllättävä tulos, koska monesti perhetyön merkitystä voidaan arvioida vasta vuosien päästä (Järvinen ym. 2007, 221). Vuorovaikutustyö on hyvin näkymätöntä, aikaa vaativaa työtä. Pitkällä aikavälillä dialogisen työskentelyn vaikuttavuuden osoittaminen on mahdollista tutkimuksen ja eri työyhteisöjen erilaisten työmenetelmien arvioivan seurannan ja vertailun avulla. (Mönkkönen 2007, 165–166.) Silta-tapaamisissa puhutut asiat ja niiden tapahtumat saattavat lähteä kypsymään myöhemmin, joten niiden vaikuttavuuden arviointi voi olla liian aikaista tapaamisista kuluneen lyhyen ajan jälkeen. Toisaalta myös tilan raivaaminen lapsen osallistumiselle voi olla vaikeaa. Lapsi pitää houkutella osallistumaan. Lapsen luottamuksen voittaminen ei ole helppoa, mutta ilman sitä lapsen aito osallistuminen ja hänen rehellinen kuulemisensa ei ole mahdollista. (Bardy, Barkman & Janhunen 2000, 123–124.)

8 POHDINTA

Lapsen huostaanotto ja sijoittaminen sijaishuoltoon on jokaiselle äidille ja isälle kriisi, johon liittyy paljon sanoinkuvaamatonta surua, epätoivoa, häpeää ja huolta. Joissakin tilanteissa, näiden tunteiden lisäksi, voidaan kokea myös helpotusta avun saannista. Tällöin sijaishuolto saatetaankin nähdä lähinnä palveluna. (Laakso 2009, 222.) Huolimatta sijaishuollon aiheuttaman kriisin syvyydestä on selvää, että perheiden ja vanhempien tukeminen on kohdistunut pitkälti ennaltaehkäisevään toimintaan. Tukea on pidetty tärkeänä, ennen kuin ongelmat ovat päässeet monimutkaistumaan ja vaikeutumaan. (Saarnio 2004, 241.) Ne vanhemmat, joiden lapsi on sijoitettu asumaan kodin ulkopuolelle ja erityisesti ne vanhemmat, joiden lapsi on huostaan otettu, ovat useimmiten jääneet yksin. Heille

ei ole nimetty viranomaistahoa tai henkilöä, joka vastaisi heille annettavista palvelu- ja tukitoimista.

Vuonna 2008 voimaantullut, uusi lastensuojelulaki (LsL 2007/417, 47§, 30§) korostaa sijaishuollon ja huostaanoton väliaikaista luonnetta sekä velvoittaa viranomaisia tarvittaessa tekemään huostaanotetun lapsen vanhemmille erillisen asiakassuunnitelman heidän vanhemmuutensa tukemiseksi. Nämä lastensuojelulain painotukset, jotka liittyvät lapsen edun näkökulmaan, ovat vanhemmuuden näkökulmastakin katsottuna hyviä asioita ja toivottavasti helpottavat jatkossa vanhempien avunsaantia sijaishuoltoon ja huostaanottoon liittyvissä kysymyksissä.

Oman vanhemmuuden jakaminen herättää vanhemmissa monenlaisia tunteita. Asian hyväksyminen vie aikaa, riippuen erityisesti huostaanottoon vaikuttaneista syistä ja vanhempien elämäntilanteesta. Sijaishuoltopaikan henkilökunnan työorientaatio ja sijaishuoltopaikan toimintamalli ovat merkityksellisessä asemassa vanhempien tukemisessa jaetun vanhemmuuden tai kasvatuskumppanuuden, miten sitä halutaankin määrittää, hyväksymisessä. Mitä nopeammin ja paremmin vanhemmat hyväksyvät lapsen asumisen kodin ulkopuolella, sitä helpompi on tehdä yhteistyötä vanhempien ja sijaishuoltopaikan työntekijöiden välillä. Sijaishuoltopaikan vastuulla on pyrkiä heti alusta asti kiinnittämään vanhemmat osaksi lapsen elämää.

Tässä haastavassa työssä voidaan käyttää avoimen dialogisuuden mallia, jossa tavoitteena on luoda tilanteesta yhteistä ymmärrystä. Siinä kaikki asianosaiset, lapsen vanhemmat ja muut tarvittavat läheiset, lapsi ja sijaishuoltopaikan henkilökunta, joista tietysti avainasemassa on omahoitaja, kokoontuvat riittävän usein yhdessä keskustelemaan tilanteesta. Ajatuksena on, että keskustelutilanteissa kaikkien osallisten puhe on tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden. Lähtöoletuksena pitäisi olla tyhjä tila, josta keskustelun kautta lähdetään rakentamaan kaikkien asiaan osallisten hyväksymää ymmärrystä. Terapeuttisen tilanteesta tekee sen antama mahdollisuus reflektoida niin omaa kuin toisten puhetta sekä kuunnella omaa sisäistä puhetta. Avoimen dialogisuuden toteutuminen on haasteellista. Yhteisymmärryksen saavuttaminen ei ole helppo

tehtävä. Väistämättä keskustelijat tuovat tilanteeseen jonkin verran omia elämäkokemuksiaan, käsityksiään ja asenteitaan. Puhuttu kieli ei välttämättä avaudu kaikille samanlaisena. Se tuli myös konkreettisesti esiin kyselykaavakkeen kysymyksiä rakennettaessa. Ohjaavan opettajan ja molempien tutkimuksen tekijöiden käsitykset *puhe* sanan merkityksestä erosivat toisistaan melkoisesti. Oman haasteensa avoimen dialogisuuden toteutumiseksi asettaa lastensuojelun perhetyön paradoksaalisuus sen suhteen, että se pitää sisällään kaksi eri ulottuvuutta: viranomaisten perheelle kohdistaman tuen ja samanaikaisen kontrollin (Saarnio 2004, 248). Nämä ulottuvuudet ovat aina läsnä sijaishuollossa ja lastensuojelulaitoksissa tehtävässä perhetyössä.

Huostaanotetun lapsen hyvinvoinnille lapsen läheisten ja lastenkodin välinen yhteistyö on merkityksellistä. Lapselle on tärkeää tuntea ja huomata, että hänelle läheiset aikuiset voivat toimia yhdessä hänen parhaakseen. Mitä paremmin vanhemmat tuntevat lastenkodin henkilökuntaa ja käytäntöjä ja lastenkodin henkilökunta tuntee lapsen vanhempia ja tietää heidän ja lapsen elämästä ennen lastenkoti aikaa, sitä avoimemmin ja luottavaisemmin mielin he pystyvät tekemään yhteistyötä lapsen edun saavuttamiseksi. Lisäksi tällainen avoimuus ja tuttuus lähentävät lapsen kahta erilaista arkea toisiinsa. Lastensuojelun perhetyössä on nykyisin käytettävissä jo monia erilaisia menetelmiä vanhempien kanssa tehtävän työn helpottamiseksi ja lapsen elämäntarinan eheyttämiseksi.

Lastenkodeissa sijoitettuna olevat lapset kantavat usein mukanaan haavoittavia ja raskaita elämäkokemuksia. Heidän käsityksensä normaalina pidettävästä elämästä voi olla poikkeuksellinen. Heidän identiteettinsä rakentuminen voi olla hajanaista ja minäkäsityksensä epämääräinen. Elämäntarinallinen työskentely lapsen kanssa on keino yrittää korjata vaurioita näillä alueilla. Työskentelyn tavoitteena on auttaa lasta rakentamaan itselleen käsitys elämästään ja omasta sijoittumisestaan siihen. Menneisyysmatkailun tai elämänjanan avulla voidaan lapsen kanssa käydä läpi hänen elämänsä vaiheita ja muodostaa hänelle ehjempi kuva menneisyydestä, sinne kuuluneista ihmisistä ja tapahtumista sekä lapsen osallisuudesta niihin. Kun lapsi näillä keinoin vähitellen muodostaa itselleen elämäntarinan, hän samalla rakentaa uudelleen omaa identiteettiään ja hänen minäkäsityksensä vahvistuu. Tällöin hänen mahdollisuutensa rakentaa uutta,

tulevaisuuteen luottavaisesti ja positiivisesti katsovaa elämäntarinaa paranee.

Silta-projektin päätavoitteena on luoda vuorovaikutuksellinen toimintamalli, jonka avulla voidaan tukea lapsen elämäntarinan eheytymistä, rakentaa siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille sekä vahvistaa ammatillista omahoitajuutta. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida Silta-tapaamisten kautta sitä, rakentuiko tapaamisissa siltaa lapsen, lapsen kodin ja lastenkodin välille. Arviointia suoritettiin keräämällä palautetta Silta-projektiin osallistuneilta vanhemmilta ja muilta lapselle läheisiltä henkilöiltä postitetun kyselyn avulla. Kysymykset oli laadittu Silta-projektin taustalla olevan avoimen dialogisuuden teorian keskeisten sisältöjen pohjalta. Tämä teoreettinen lähestymistapa vanhempien mielipiteiden selville saamiseksi valikoitui Silta-projektin yhden tavoitteen, edistää lapsen elämäntarinan eheytymistä ja lisätä lapsen ymmärrystä omaan elämäänsä – näkökulmasta. Ajatuksena oli, että kaiken toiminnan lähtökohta on vuorovaikutus kahden tai useamman ihmisen välillä. Tämän vuorovaikutuksen kautta näiden ihmisten väliin syntyy puhetta, joka synnyttää ymmärrystä, mikä taas avaa tietä muutokselle.

Vastauksia palautui yli puolet takaisin ja vastaukset olivat hyviä. Suurin osa vastaajista oli tapaamisiin tyytyväisiä ja yhteisen näkemyksen ja ymmärryksen koettiin lisääntyneen. Sen sijaan tapaamisten vaikutuksesta heidän omaan ymmärrykseensä lastenkodin käytäntöjä kohtaan ja mielipiteensä lapsen näkemyksen muuttumiseen omaa elämäänsä kohtaan, eivät olleet tapaamisten myötä muuttuneet. Tämän tutkimuksen merkityksellisin asia, joka aineiston perusteella nousi, on se, että yhteinen näkemys ja ymmärrys lisääntyivät sekä se, että Silta-tapaamisiin oltiin yleisesti tyytyväisiä.

Postitettu kyselylomaketutkimus aineistonkeruumenetelmänä oli nopea ja tehokas, mutta vastaukset jäivät melko pinnallisiksi. Haastattelemalla olisi saanut syvällisempää tietoa Silta-tapaamisten vaikuttavuudesta vanhempien näkökulmasta. Vastaajajoukon tuntemattomuuden takia päädyttiin tekemään kyselylomakkeeseen kahdenlaisia kysymyksiä, strukturoituja ja avoimia. Vastaukset näyttäytyivät samanlaisina molemmilla tavoilla kysyttäessä. Kyselylomakkeen avoimissa kysymyksissä oli liikaa toistuvuutta, epähuomiossa

jääneen tarkentamattomuuden vuoksi. Vastajaat olivat silti vastanneet kysymyksiin hyvin, jopa niin, millaiseksi kysymys oli tarkoitettukin. Vain yksi vastaaja ei ollut vastannut avoimiin kysymyksiin, mutta vastausta ei hylätty, koska strukturoituihin kysymyksiin oli vastattu.

Tutkimuksen tuloksia tarkastellessa voitiin todeta, että vastauksista löytyi avoimelle dialogisuudelle ominaisia seikkoja. Mutta sitä, miten avoin dialogisuus näkyi tapaamissa ja miten vastaajat sen kokivat, tulosten tarkastelun pohjalta ei voi ottaa kantaa. Avointa dialogisuutta on vaikea mitata, sillä vuorovaikutustilanteeseen vaikuttavat monet tekijät. Niin kuin Seikkula ja Arnkil toteavat, avoimissa dialogeissa keskustelu rakentuu kussakin tilanteessa sen ehtojen mukaisesti ja niihin voidaan osallistua ”sisäpuolisina” (Seikkula ym. 2009, 57).

Aihe on kaiken kaikkiaan ollut mielenkiintoinen ja ajankohtainen, mutta osoittautunut välillä hankalaksi. Tutkimuksen teoriaosaan oli vaikea löytää riittävän arvovaltaista tietoa nimenomaan vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta. Samoin avoimen dialogisuuden määritelmä ja haasteet tuottivat paljon työtä. Avoin dialogisuus on paljon käytetty termi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sen haasteellisuus tulee esiin jo itsessään. Vähän kärjistäen voi sanoa, että avoin dialogisuus käsitetään melkein niin monella tapaa kuin on käsittäjiäkin. Tutkijoille selvisi vasta tutkimuksen teoriaosaa kirjoitettaessa avoimen dialogisuuden käsitteen suomalainen alkuperä, joten oli luontevinta turvautua sen teoreettisessa tarkastelussa pitkälti sen kehittelijän teksteihin.

Oppimisprosessina ja kokemuksena tutkimuksen teko on ollut verraton. Ymmärrys tieteellisen tutkimuksen vaatimuksista ja edellytyksistä, aina tekstin tuottamisesta alkaen, on lisääntynyt ja syventynyt. Tutkimustulosten analysointi osoittautui vaikeaksi. Erityisen haastavan siitä teki tutkimuskysymyksen mitä palautetta vanhemmat tai muut läheiset antavat Silta-tapaamisista – pitäminen kirkkaana mielessä. Palaute oli tulos, jota piti käsitellä. Analyysitavaksi ei sopinut mikään valmis oppikirjan malli. Onneksi kaikissa kirjoissa mainittiin myös, että analysoinnille ei ole olemassa mitään ehdotonta tapaa. Tutkimus täytti laadullisen sekä pieneltä osin määrällisen tutkimuksen kriteerit. Analysoinnissa

sovellettiinkin menetelmiä molemmista tutkimustavoista. Monivalinta- ja asteikkokysymysten kuviointi helpotti vastausten analysointia. Avointen kysymysten analysointitapa on ehkä vähän raskas lukijalle, mutta tutkijat lohdutautuvat sillä, että eihän tutkimusten pääasiallinen tarkoitus olekaan viihdyttää. Teoriaosuudessa keskityttiin sijaishuollon tarkasteluun historiallisen läpileikkauksen näkökulmasta johtuen tutkijoiden henkilökohtaisesta kiinnostuksesta historiaan ja halusta päästä perille lastensuojelun ja sijaishuollon alkuvaiheista ja kehityksestä Suomessa. Vanhemmuuden, vanhemmuuden tukemisen ja lastensuojelun perhetyön teoreettinen tarkastelu oli itsestään selvä valinta tutkimuksen kohderyhmän kannalta. Avoin dialogisuus näyttäytyy Silta-projektissa keskeisesti ja oli kyselykaavakkeen kysymysten rakentamisen perusta, joten sen tarkempi teoreettinen tarkastelu oli välttämätöntä. Tutkimustulosten kytkeminen teoriaan vei aikaa eikä ollut kaikilta osin kovin helppoa.

Tutkimustulosten tarkastelu osoittaa selkeästi sen, että tämänkaltaisen vuorovaikutuksellisen toimintamallin luominen helpottaa yhteistyön tekemistä sekä lisää ymmärrystä lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välillä. Sen vakiinnuttaminen osaksi arkista työtä ja lastenkodin toimintakulttuuria vie aikaa. Yhteisen ymmärryksen lisääntyminen ja eri osapuolien uudenlaisen ajattelun syntyminen ei tule näkyväksi heti, vaan mahdollisesti vasta vuosien kuluttua. Lapsen elämäntarinan eheytymistä ei välttämättä pääse arvioimaan kukaan muu kuin lapsi itse aikuistuessaan. Työn tuloksellisuuden hidas näkyvyys ja hiipivä tulos tekevät työstä haasteellista mm. työntekijöiden työmotivaation säilymisen kannalta.

Lastensuojelun perhetyö ja erityisesti sijaishuoltopaikoista käsin tehtävä perhetyö ei ole historialtaan kovin pitkäikäistä. Lapsen edun tarkastelu lastensuojelutoimenpiteitä ohjaavana näkökulmana on nostettu ensisijaiseen asemaan uudessa lastensuojelulaissa. Lapsen etuna nähdään hyvin vahvasti lapsen oikeus säilyttää kiinteät suhteet biologiseen perheeseensä. Joten on selvää, että perhetyön merkitys sijaishuollossa ei ole ainakaan vähentymässä tulevaisuudessa. Perhetyön laadun parantamiseksi on tärkeitä käynnistää hankkeita ja tehdä arvioita käytössä olevista menetelmistä ja toimintatavoista.

Jatkotutkimusehdotuksena ehdotetaan uuden lastensuojelulain velvoittamasta, vanhemmille laadittavasta asiakassuunnitelmasta tehtäväksi laadullinen

seurantatutkimus, jossa selvitetään miten velvoite on alkanut toteutua.

Tutkimuksen tekeminen teemahaastatteluna antaisi syvempää tietoa vanhempien kokemuksista mm. sijaishuoltopaikan perhetyöstä.

LÄHTEET

- Aaltonen, T. 2009. Lastenkotilapsen elämäntarina ehyemmäksi – Pelastakaa Lapset ry – Silta-projekti. Kandidaatin tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Alho, A. 1995. Lastensuojelun lähityön käyttöteoriat - yksioikaisuudesta monimuotoisuuteen. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Näkökulmia lastensuojeluun. Juva: WSOY, 96–106.
- Auvinen, M. & Hiilinen-Heino, M. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.
- Bardy, M. 1995. Lapsuus ja lastensuojelu – eksistentiaalista juonta etsimässä. Teoksessa Virtanen P. (toim.) Näkökulmia lastensuojeluun. Juva: WSOY, 70–77.
- Bardy, M. 2002. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa Järvinen, K. & Kolbe, L. (toim.) Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Onks ketään kotona? Pieksämäki: Tammi, 35–52.
- Bardy, M. 2009. Saatteeksi. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 3–5.
- Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat - Ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.
- Bardy, M., Barkman, J. & Janhunen, T. (toim.) 2000. Elämäni tarina - Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa. Helsinki: Stakes.
- Barkman, J. 2009. Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 241–251.

Biografiakeskus 2000, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ståhlberg, Kaarlo Juho (1865 – 1952) [viitattu 9.4.2010].

Saatavissa: <http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/626/>

Haavisto, M. & Juutinen, M. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden omahoitajien palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 52–75.

Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys - Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsennyksiä. 14/2000.Helsinki: Stakes.

Hiitola, J. 2008. Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Helsinki. Sosiaaliportti [viitattu 25.4.2010]. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/File/9e6eacb1-11fd-46ab85dc47e67589499f/0/T212008VERKKO Selvitys_vuonna_2006_huostaanotetuista_ja_sijaishuoltoon_sijoitetuista_lapsistaPilot2.pdf

Hiitola, J. & Heinonen, H 2009. Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko – hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus [viitattu 19.4.2010]. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f84ee235-d74a-4898-af24-deb260f3a806>.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Seikkula, J., Alakare, B. & Aaltonen, J. 2001. Journal of Constructivist Psychology, 247–260. [Viitattu 23.4.2010]. Saatavissa:
<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a713840117>

Jokinen, J. 2004. Kriisityön kehittäminen huostaanotossa - kartoitusta ja kehittämistarpeita. Sosiaaliportti [viitattu 1.4.2010.]. Saatavissa:
http://www.sosiaaliportti.fi/File/74efa068-e5b4-48c7-9286-e7e3df7d5dd3/Kriisityö_huostaanotossa.pdf

Juhila, K. 2004. Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus – historiaa ja nykysuuntauksia. Helsingin Yliopisto [viitattu 16.4.2010] Saatavissa:
www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/dokumentit/Juhila.rtf.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kaikko, K & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 76–88.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

Karppinen, S. 2000. Perhetyö lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa Tervonen-Arnkil K. (toim.) Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. 2. painos. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 71–76.

Klap K. 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kuntoutumisprosessissa. Teoksessa Kemppainen, M & Laaksonen, S. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä?

Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. 79–107.

Kiiskinen, P. 2009. Silta-projektin projektipäällikkö. Suullinen tiedonanto.

Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Tallinna: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.

Kokko P. 1992. Poliisi ja rikoksen uhriksi joutunut lapsi. Teoksessa Miten auttaa lasta, lapsen fyysisen ja seksuaalisen pahoinpitelyn tutkimus ja hoito. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 93–106.

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kujala, V. 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Hämeenlinna: Painohäme Oy. Sininauhaliitto.

Kyrönseppä U. Rautiainen J-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.

Kähkönen, P. 1991. Biologisen perheen huomioonottaminen lapsen huostaanotossa ja sijoituksessa. Jyväskylä: Jyväskylän perhetutkimusyksikön julkaisuja 2/1991.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 232–240.

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista - Lastensuojelun kehittämisohjelma.

Sosiaaliportti [viitattu 11.4.2010]. Saatavissa:

<http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. [Acta Universitatis Tamperensis 1444](#). Tampereen yliopisto. [viitattu 30.3.2010.]
Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7808-6.pdf>

Laakso, R. & Saikku, P. 1998. Hyvä huostaanotto? Stakes. Aiheita 28/1998.
Helsinki: Stakesin monistamo.

Lahikainen, A., Punamäki, R. & Tamminen, T. 2008. Lapsen ääni ja asiantuntijat.
Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY, 303–308.

Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 1996/603. Annettu Helsingissä
9.8.1996.

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Laurila, A. 1999. Toinen mahdollisuus – Pitkäaikainen sijaishoidon ja
aikuistuneen tytön identiteetti, minäkäsitys ja sijaisäitirepresentaatio.
Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Laurila, M., Salpamäki, S.-K. & Wiren, J. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö
Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden
ammattikorkeakoulu.

Lounavaara-Rintala, H., Varilo, E., Vuornos, P. & Wahlbeck, J.-C. 1999.
Lastensuojelua käyttävät perheet. Teoksessa Vuorovaikutuskuvioita. Helsinki:
Vuorovaikutusprosessin tutkimuskeskus, 27–38.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Pelastakaa Lapset ry 2009a. Silta-projekti. [viitattu 9.4.2010]. Saatavissa:
<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/silta-projekti>.

Pelastakaa Lapset ry 2009b. Keitä me olemme. [viitattu 9.4.2010].

Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/jarjesto/keita-olemme>. Luettu 9.4.2010

Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Puustinen-Korhonen, A. Tilastollinen tarkastelu intensiiviperhetyön asiakkuuksista ja toteutuneesta intensiiviperhetyöstä ajalla 1.5.2007 - 30.4.2008. Lastensuojelun avopalvelut. Kuuselan perhekuntoutuskeskus. Intensiiviperhetyö. [viitattu 19.4.2010]. Saatavissa:
<http://www.google.fi/search?hl=fi&client=firefox-a&hs=vB7&rls=org.mozilla:fi:official&channel=s&q=aila+puustinen-korhonen&start=20&sa=N>.

Pösö, T. 1995. Hoidollinen ja kokonaisvaltainen huolenpito lastensuojelutyössä – välineenä sijaishuolto. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Näkökulmia lastensuojeluun. Juva: WSOY, 78–94.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestötutkimuslaitoksen julkaisuja D38. Helsinki.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Räty, T. 2004. Lapsen huostaanotto – perusteet ja oikeusvaatimukset. Teoksessa Roos, J. P. (toim.) Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari Turku, 21–33.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 240–255.

Saurama, E. 2002. Vastoin vanhempien tahtoa. Tutkimuksia 2002:7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Saurama, E. 2004. Lastensuojelupolitiikkaa 1950-luvulla. Teoksessa Virtanen, P. (toim.) Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari Turku, 96–108.

Seikkula, J. & Alakare, B. 2004. Avoin dialogi: vaihtoehtoinen näkökulma psykiatrisessa hoitojärjestelmässä, 289–296. Duodecim [viitattu 23.4.2010] Saatavissa: <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo94071.pdf>.

Seikkula, J. & Arnkil, T. 2009. Dialoginen verkostotyö. 2. painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Silta-projekti, Toimintakertomus 2008, Pelastakaa Lapset ry.

Sinkko, P. 2004. Pienenä mä luulin, että ihminen tarkoittaa aikuista. Teoksessa Roos, J. P. (toim.) Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari Turku, 83–95.

Sosiaalihuoltolaki 1982/710. Annettu Helsingissä 17.9.1982.

Taskinen, S. 1999. Huostaanotto - Lastensuojelun asiantuntijaryhmän suositus huostaanotto prosessin laatua ohjaaviksi yleisiksi periaatteiksi. (toim.) Jyväskylä: Stakes.

Taskinen, S. & Törrönen, M. 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa Roos, J. P. (toim.) Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari Turku, 12–20.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Törrönen, M. 2004. Elämää huostaanoton jälkeen – lastenkodissa. Teoksessa Roos, J. P. (toim.) Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmisaari Turku, 120–130.

Uschanov, P. & Virtanen, S. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2.korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: Ps-kustannus, 102–125.

Valkonen, L. 1995. Kuka on minun vanhempani? Stakes. Helsinki: Gummerus.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vornanen, R. 2006. Perhe- turvattomuutta vai turvaa? Teoksessa Hokkanen, L. & Sauvola, M. (toim.) Puhumattomat paikat - Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 120–121.

LIITE 1.

Hei!

Olemme sosiaalialan opiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Lähestymme sinua Pelastakaa Lapset Ry:n SILTA - projektin palautekyselyllä. Tehtävämme on kyselytutkimuksella selvittää lapsen vanhempien tai lapselle läheisen henkilön arvioita Silta – tapaamisten vaikutuksista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Palaute kerätään kyselylomakkeella. Toivomme, että vastaat lomakkeen kysymyksiin. Vaikka et enää osallistuisi Silta-tapaamisiin tai olet osallistunut vain yhden (1) kerran, toivomme, että vastaat siitä huolimatta, koska mielipiteesi on meille tärkeä. Toivomme myös, että palautat vastauksesi, vaikka et voisikaan vastata kaikkiin kysymyksiin. Saatua palautetta käytetään lastensuojelun kehittämiseen.

Kyselytutkimuksen suorittamiseen meillä on Pelastakaa Lapset Ry:n lupa. Henkilöllisyytenne ei tule tutkimuksen missään vaiheessa tietoomme. Tämän saatekirjeen ja kyselykaavakkeen ovat teille lähettäneet SILTA – projektin projektityöntekijät. Voitte vastata kysymyksiin nimettömänä. Tuloksista valmistuu opinnäytetyö, joista yksi kappale luovutetaan Pelastakaa lapset Ry:lle sekä SILTA – projektille.

Ole hyvä ja palauta kysymyskaavakkeet ohessa olevassa kirjekuoressa 22.2.2010 mennessä. Postimaksu on jo maksettu.

Vastauksistanne kiittäen

Anu-Riikka Tarenius
 Sosionomiopiskelija
 Lahden ammattikorkeakoulu
 Sosiaali- ja terveysala

Helena Mattila
 Sosionomiopiskelija
 Lahden ammattikorkeakoulu
 Sosiaali- ja terveysala

LIITE 2.

1. Mikä on suhteesi Silta – projektiin osallistuneeseen lapseen?

Biologinen vanhempi

Sijaisvanhempi

Sisar/veli

Joku muu kuka _____

2. Kuinka usein olet osallistunut Silta – tapaamiseen?

Yhden kerran

kaksi – seitsemän kertaa

kahdeksan kertaa

	Hyvin	Melko hyvin	Huonosti	Ei lainkaan
3. Huomioitiinko mielipiteesi Silta-tapaamisissa?	1	2	3	4
4. Pystyitkö vaikuttamaan Silta – tapaamisten kulkuun ja käsitelyihin aiheisiin?	1	2	3	4
5. Kuunneltiin asioitasi Silta – tapaamisissa?	1	2	3	4
6. Miten puheesi ja mielipiteesi vaikuttivat käsitellyn aiheen yhteiseen ymmärtämiseen?	1	2	3	4

Lastenkodissa on omat arkirutiinit ja käytäntönsä.

7. Lisäsikö mielestäsi Silta – tapaamiset ymmärrystäsi lastenkodin käytäntöjä kohtaan suhteessa lapseen?

- Lisäsi merkittävästi   Lisäsi melko merkittävästi
Ei lisännyt merkittävästi   Ei lisännyt lainkaan

	Hyvin tärkeitä	Tärkeitä	Melko tärkeitä	Ei lainkaan tärkeitä
8. Miten tärkeitä tilaisuuksia Silta-tapaamiset olivat itsellesi?	1	2	3	4
9. Miten tärkeitä Silta-tapaamiset olivat mielestäsi lapselle?	1	2	3	4

10. Muuttuiko Silta – tapaamisten myötä yhteistyösi lastenkodin kanssa helpommaksi ja paremmaksi?

- Muuttui merkittävästi   Muuttui melko merkittävästi
Ei muuttunut merkittävästi   Ei muuttunut lainkaan

11. Kuvaile miten sinun ja lastenkodin välinen kanssakäyminen on muuttunut Silta – tapaamisten myötä tai niiden jälkeen?

---

12. Kerro miten lastenkodin henkilökunnan yhteistyö kanssasi on muuttunut Silta – tapaamisten myötä tai niiden jälkeen?

---

13. Kuvaile miten oma suhtautumisesi on muuttunut Silta-tapaamisten myötä tai niiden jälkeen?

---

14. Kerro mitä mieltä olet Silta – tapaamisista?

---

15. Kuvaile miten mielestäsi Silta – projekti on muuttanut lapsesi näkemystä omaan elämäänsä?

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 3.

HAVAINTOLOMAKE

- Vasemmassa reunassa kysymysnumero
- Oikeassa reunassa osallistumiskertojen määrät = 1 kerta
2-7 kertaa
8 kertaa
- Ylhäällä ja keskellä havaintolomaketta lukevat asteikkokysymysten vaihtoehdot.
- Biologisten vanhempien vastaajien määrä = merkitty mustalla.
Yhteensä 9 vastaajaa: 1 vast. osallistunut = 1 kerran,
6 vast. osallistunut = 2-7 kertaa,
2 vast. osallistunut = 8 kertaa.
- Muiden lapselle läheisten henkilöiden vastaajien määrä = merkitty punaisella.
Yhteensä 8 vastaajaa: 7 vast. osallistunut = yhden kerran,
1 vast. osallistunut = 2-7 kertaa
0 vast. osallistunut = 8 kertaa.

Kysymysnro	Hyvin	Melko hyvin	Huonosti	Ei lainkaan	Osallistumiskertojen määrä
3.	6	1 1			1
	5 1	1			2-7
	2				8
4.	4	1 2	1		1
	3 1	3			2-7
		2			8
5.	5	1 2			1
	5 1	1			2-7
	1	1			8
6.	2	1 5			1
	3 1	3			2-7
	1	1			8

	Lisäsi merkittävästi	Lisäsi melko merkittävästi	Ei lisännyt merkittävästi	Ei lisännyt lainkaan	
7.	1	1	3	1 1	1 (+1 ei vast.)
			3 1	3	2-7
				2	8
	Hyvin tärkeitä	Tärkeitä	Melko tärkeitä	Ei lainkaan tärkeitä	
8.	1	4	1	1 1	1
	1	3 1	1	1	2-7
		2			8
9.		3	1 2	2	1
	2	2 1	2		2-7
	1				8 (+1 ei vast.)
	Muuttui merkittävästi	Muuttui melko merkittävästi	Ei muuttunut merkittävästi	Ei muuttunut lainkaan	
10.		1	3	1 3	1
			1 1	5	2-7
				2	8

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-alueetta

